Riksdagens protokoll 1990/91:25

Torsdagen den 15 november

Kl. 12.00–15.07

1 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 9 november.

2 § Svar på interpellation 1990/91:42 om glasbruket i Hammar

Anf. 1 Miljöminister BIRGITTA DAHL (s):

Fru talman! Karl-Erik Persson har frågat mig om hur jag ser på att returflaskans marknadsandel stadigt sjunker till förmån för de miljöolämpliga aluminiumburkarna och PET-flaskorna, och om regeringen avser att komma med konkreta förslag som kan leda till att avfallsmängden från dryckesförpackningar minskas. Han har också frågat om regeringen avser att vidta åtgärder som kan garantera fortsatt återvinning av krossglas. Frågorna har föranletts av en planerad nedläggning av glasbruket i Hammar.

Det har tydligt framgått av regeringens redovisning av arbetet inom avfallsområdet i årets budgetproposition att det är ett uttalat mål att avfallsmängderna måste minska och att återanvändning och återvinning av material måste öka. Regeringen har även, såväl i årets budgetproposition som i andra sammanhang, tydligt markerat att vi avser att motverka förpackningar som belastar miljön och avfallshanteringen. Det gäller både redan befintliga förpackningssystem och nya produkter.

Regeringens arbete med förpackningsfrågor är inriktat på att styra mot resurs- och energihushållning samt miljöanpassade materialslag. Den som ger upphov till miljöpåverkan och avfall skall stå för de kostnader som miljöpåverkan och avfallet orsakar. Regeringen har därför i maj i år tillsatt en kommitté med uppdrag att utreda och lämna förslag till åtgärder inom förpackningsområdet som främjar retursystem på bekostnad av engångsförpackningar. Som en första del i sitt arbete har utredningen sett över skatten på dryckesförpackningar.

Utredningen har jämfört miljöpåverkan från olika typer av dryckesförpackningar varvid de samlade effekterna från hela hanteringskedjan har beaktats. Man konstaterar att från miljösynpunkt är retursystemen med glas, PET-flaska och aluminiumburk överlägsna engångsförpackningar av samma typer av material.

Utredaren anser inte att de nuvarande skattesatserna är styrande och gyn-

nar retursystemen nämnvärt, eftersom engångsförpackningarna inte belastas med kostnader för miljöpåverkan tillräckligt mycket. Därför föreslås bl.a. en höjning av skatten på engångsförpackningar.

En återfyllnadsbar PET-flaska kommer att introduceras på marknaden i vår. Det är resultatet av en rad överläggningar som jag har haft med bryggarbranschen. För att säkerställa detta kommande retursystem och helt styra bort från engångsflaskan av PET-plast förbereds nu inom miljödepartementet ett förslag till lagreglering om ett återtagningssystem. I och med detta kommer engångsflaskan av PET att försvinna från marknaden.

Ytterligare åtgärder kan väntas följa sedan förpackningsutredningen presenterat sitt slutbetänkande den 1 september 1991. Utredningen har bl.a. uttalat att den kommer att granska om skatten på pappförpackningar även skall omfatta de för mjölk.

Glas är ett material som lämpar sig väl att återvinna, och det finns en verksamhet uppbyggd kring denna återvinning i anslutning till glasbruket i Hammar. Detta är mycket positivt och helt i linje med regeringens mål och intentioner. Jag vill dock påminna om vad jag sade i början, nämligen att det är den som ger upphov till miljöpåverkan och avfall som skall stå för de orsakade kostnaderna. Regeringen följer därför noggrant branschens egna insatser för att trygga framtiden för verksamheten med glasåtervinning. En överläggning mellan företrädare för miljödepartementet och de olika intressenterna, dvs. glasindustrin, bryggerierna och kommunerna, har ägt rum i dagarna.

Regeringens uppgift är inte att skapa marknader och detaljreglera. I stället går arbetet ut på att skapa förutsättningar för att alla aktörer skall kunna ta sitt ansvar och samverka för en fungerande marknad.

Regeländringar och ekonomiska styrmedel kan utnyttjas för att skapa bättre marknadsförutsättningar. De förändringar i renhållningslagen som riksdagen godkände i våras har exempelvis skapat förutsättningar för en ökad källsortering. Det i sin tur öppnar möjligheter för en ökad återvinning. Glas källsorteras dock till stor del redan. I över 200 av landets kommuner finns det en fungerande glasinsamling.

Miljöavgiftsutredningen har föreslagit en avgift på osorterat hushålls- och industriavfall. Utredningen föreslår att avgiftsmedlen tillförs en särskild fond. Enligt utredningen är det av största betydelse att marknadsförutsättningarna inom återvinningsbranschen stimuleras, och fonden föreslås därför användas till att stimulera återvinning och utveckling av källsortering. Förslagen bereds för närvarande inom regeringskansliet.

Anf. 2 KARL-ERIK PERSSON (v):

Fru talman! Jag får tacka miljöministern för svaret på min interpellation. Låt mig börja med det som jag tycker är bra i interpellationssvaret.

Regeringen säger att man skall främja retursystem på bekostnad av engångsförpackningar. Detta tycker jag är positivt. Om vi skall minska sophanteringen och det sopberg som finns i dag måste vi komma åt den här branschen.

Däremot förstår jag inte riktigt vad som menas med att regeringens uppgift inte är att skapa marknad och detaljreglera. Vidare står det att regeländ-

ringar och ekonomiska styrmedel kan utnyttjas för att skapa bättre marknadsförutsättningar. Detta står ju i motsatsförhållande till varandra efter vad jag kan förstå. Ena gången skall man inte detaljreglera och andra gången skall man ha styrmedel som reglerar marknaden. Ett bra sätt vore att styra marknaden bort från PET-flaskan över till återvinningsglas.

Det stämmer att glas källsorteras redan i dag. Det är över 200 av landets kommuner som har dessa s.k. glasigloos, där man sorterar glaset. Men vad händer med detta om det enda glasbruk som i dag har återvinning och tar till vara glaset läggs ned? Var hamnar då glaset till slut? Hamnar det på soptippen eller får vi – på samma sätt som när det gäller returpapper – ett sopberg av glas?

När det gäller miljöavgiftsutredningen står det också i svaret att man skall stimulera återanvändning och källsortering. Hur stimulerar man glasets användning om man lägger ned det enda glasbruk som återvinner glas?

Man skriver vidare att PET-flaskan skall kunna återanvändas mellan 15 och 20 gånger. Men vad händer sedan när man har återanvänt den färdigt? Det finns i dag ingen anläggning som kan ta till vara och återanvända den här plasten. Det finns uppgifter om att man skall kunna utnyttja fiberråvaran till att göra andra produkter, men man kan inte göra en ny flaska när man har använt den färdigt. Det finns alltså i dag inte någon anläggning som kan ta till vara och återanvända den här plastflaskan. Det märkliga är att Hammars glasbruk, som ägs av PLM, är med och satsar på den nya PET-flaskan.

Så sent som år 1985 byggde man en ny glashytta i Hammars glasbruk. Det skulle inte vara förvånande om man – i och med att man är det enda glasbruk som tar emot och återvinner glas – fick statliga bidrag när man gjorde denna stora omorganisation.

En annan sak, som egentligen inte berör miljöministern, men som man borde ha med i bilden, är att man ställer 250 arbetare utan arbete i en hårt drabbad kommun som Askersund. På sikt kan detta innebära att regeringen måste gå in med regionalpolitiska åtgärder för att hjälpa Askersunds kommun. Jag tycker att det vore bättre att man försökte stödja återvinningen av returglas.

Enligt uppgift som jag har fått från Svenska bryggareföreningen har det nu tagits fram 2 000 provflaskor för testning av den nya PET-flaskans egenskaper vid returanvändning. Ett företag som heter Nordpac har utfört undersökningarna, men resultatet av dessa är hemliga. Frågan är vad som egentligen är hemligt i detta sammanhang. Är det så att det uppkommer utsöndringar som gör att man inte kan återanvända flaskan? Den nya flaskan kan inte tvättas i högre temperatur än 60 grader, men den skall helst tvättas i 58 graders värme. Om man kommer över dessa temperaturer utsöndras det kanske någonting i flaskan som gör att den blir hälsofarlig.

Jag har läst Kooperativa förbundets remissvar, där man uttrycker oro för att vissa mjölkprodukter aldrig kommer att kunna användas i PET-flaskan. Frågan är varför man över huvud taget skall införa en ny produkt i vårt land, när vi har ett system med återanvändning av glas. Kan man införa förpackningar hur som helst i landet? Såvitt jag förstått blev miljöministern litet rådlös när hon fick reda på att PET-flaskan för engångsbruk redan hade kommit

ut på den svenska marknaden. Frågan är alltså om man fortsättningsvis kan ha ett system där vilken förpackningstyp som helst kan införas.

Anf. 3 SÖREN NORRBY (fp):

Fru talman! Jag har haft förmånen att i olika roller få följa förpackningsfrågor i landet under många år, och jag har då på faktagrund kommit fram till delvis andra slutsatser än de som förekommer i den allmänna debatten.

En av de slutsatser som jag har dragit är att problemet på förpackningssidan i dag inte är bryggeriförpackningar utan andra förpackningar. Jag har också konstaterat att returglasflaskan, returaluminiumburken och den kommande retur-PET-flaskan är ungefär likvärdiga från energi- och miljösynpunkt. Det innebär att vi har tre förpackningssystem inom bryggerisektorn vilka uppfyller högt ställda krav.

Det är nu konsumenternas efterfrågan som skall styra fördelningen mellan dessa förpackningstyper. Returglasflaskan har därvid hävdat sin ställning väl. Även om den totala försäljningen har ökat har den totala volymen för returglasflaskan inte reducerats påtagligt. Hela returglassystemet är under utveckling, med lättare flaskor, nya drickabackar och investeringar från branschen vilka är i storleksordningen 1 miljard kronor.

När det gäller glasförpackningar bör man kanske i stället se mera på Systembolaget, vars glasförpackningar till ungefär 40 % inte går tillbaka. Man skulle kunna införa ett generellt pantsystem för alla Systembolagets flasktyper, oberoende av om de skall återanvändas eller inte.

För PET-flaskan finns det återvinningsmöjligheter, både avseende engångsflaskan och den kommande retur-PET-flaskan. Karl-Erik Persson var litet orolig över vad som händer vid tvättning i över 60 graders värme. Det som händer är att flaskan tenderar att börja deformeras på grund av temperaturen. PET är en termoplast, och det gör att man måste ha en ganska låg tvättemperatur.

Något som jag har reagerat ganska kraftigt inför är den bedömning som görs av många ansvariga ute i kommunerna att glasinsamlingen egentligen inte lönar sig, men att man gör den för den goda sakens skull. Man kalkylerar då mot resultatgränsen 0 kr. i stället för att kalkylera mot alternativkostnaden, som uppstår om man tar hand om glaset i det vanliga hushållsavfallet. Där ligger förmodligen kostnaden någonstans mellan 300 och 700 kr. per ton. Det är alltså mot den alternativkostnadsgränsen som man skall kalkylera, och då blir glasinsamlingen i kommunerna mycket lönsam. Det är en helhetssyn som jag tycker att vi måste hävda i olika sammanhang.

Jag noterar några av punkterna i interpellationssvaret med mycket stor tillfredsställelse, bl.a. uttalandet att regeringens uppgift inte är att skapa marknader och detaljreglera utan i stället att skapa förutsättningar för att alla aktörer skall kunna ta sitt ansvar och samverka för en fungerande marknad. De viktigaste aktörerna är naturligtvis alltid konsumenterna. Det är ju deras efterfrågan som skall styra produktionens inriktning i en marknadsekonomi.

Självfallet kan regeländringar och ekonomiska styrmedel utnyttjas också för att skapa bättre marknadsförutsättningar. Det uttalandet tycker jag är mycket bra. Det avgörande för om avfallsåtervinning över huvud taget skall

vara något att tänka på i framtiden är att vi skapar marknader för de återvunna råvarorna. Detta har hittills inte klarats på ett tillfredsställande sätt, vilket bl.a. belyses av den aktuella situationen för pappersåtervinningen. Man har inte tryggat den långsiktiga marknaden för denna, och då kan det som nu sker inträffa, dvs. att man i stället för fiberåtervinning får välja energiåtervinning – något som i och för sig inte behöver vara förkastligt, utan i vissa situationer kan vara bra.

Frågan om ett förpackningsglasbruk i Sverige är viktig från en rad utgångspunkter. Här handlar det just om att ha en marknad för det glas som många arbetar mycket ambitiöst med att samla in, med insatser från enskilda människor i hushållen och vidare från kommunernas och den berörda branschens sida. I det sammanhanget är det viktigt att vi på olika sätt skapar en efterfrågan på den returråvara som det insamlade glaset utgör.

I det perspektivet är en nedläggning av ett glasbruk en störning, men det behöver inte vara något absolut hinder. Från konkurrenssynpunkt är den marknadsbild som vi har på förpackningssidan inte bra. Där kan möjligen en internationell konkurrens hjälpa oss att få till stånd en litet bättre situation.

Totalt upplever jag inte, mot bakgrund av den erfarenhet som jag har, att problemet i dag finns på bryggerisidan. Där ligger man långt framme och har höga ambitioner. Vi skall i stället i förpackningsdebatten inrikta oss på andra sektorer, där det finns väldigt mycket att göra.

Anf. 4 HÅKAN STRÖMBERG (s):

Fru talman! Det var Karl-Erik Perssons inlägg som föranledde mig att begära ordet i denna debatt. Karl-Erik Persson efterlyste någon typ av samhällsstöd till PLMs omhändertagande av avfallet. Jag undrar om det är en ny linje som Karl-Erik Persson introducerar, innebärande att tillverkare skall föra ut produkter på marknaden medan samhället skall stödja omhändertagandet av avfallet. Är det inte bättre att, som miljöministern har redovisat i sitt svar och även i andra sammanhang hävdat, ansvaret för att ta hand om avfallet ligger på den som för ut en produkt på marknaden?

Det är naturligtvis beklagligt att man har aviserat en nedläggning av glasbruket i Hammar och därmed ställer 250 människor utan jobb i en region där det är svårt med annan sysselsättning. Jag förutsätter dock att samma linje som tidigare skall gälla, dvs. att det åligger ett företag med PLMs storlek, omsättning och ansvar för sina anställda att se till att skapa ersättning för de arbetstillfällen som man nu kommer att förlora.

Anf. 5 LARS NORBERG (mp):

Fru talman! Det är givetvis mycket tillfredsställande att miljöministern och regeringen försöker att arbeta i riktning mot ökad återvinning, men arbetet går trögt, och jag vill minnas att bryggeriindustrin när aluminiumburken infördes i slutet av 70-talet lovade att man snabbt skulle ta fram en lättare och bättre returflaska för läsk och liknande drycker. Den har vi väntat på i tio år, och vi väntar fortfarande. Det är möjligt att miljöministern kan avslöja någonting om ifall de överläggningar som tydligen ägde rum härom-dagen mellan glasindustrin, bryggerierna och kommunerna för saken närmare en lösning.

Vi har fått en ny back för drycker men ingen ny flaska. Jag vet att det länge har funnits ritningar på dessa flaskor och idéer om dem, men uppenbarligen är detta ett tecken på hur den heliga eller oheliga alliansen som råder mellan PLM, bryggeriindustrin och handeln förhindrar utvecklingen av miljövänliga system. Jag tycker naturligtvis att både plastflaskan och aluminiumburken borde försvinna från marknaden. Det är ju i båda fallen fråga om material som bygger på ändliga resurser, som det alltså inte finns någon anledning att fortsätta med. De bör successivt elimineras.

Detta borde dessutom utsträckas till hela marknaden för förpackningar, så att vi i mycket större utsträckning utnyttjade glas, som i varje fall i praktiken är en nästan oändlig råvara. Det vore ett ämne för EG-samarbetet att inom hela Europa få fram returglasstandard för förpackningar, burkar, flaskor, osv., så att bl.a. PLMs monopol på så sätt skulle kunna reduceras.

Anf. 6 Miljöminister BIRGITTA DAHL (s):

Fru talman! Låt mig först säga att detta är ett strategiskt mycket viktigt arbetsområde, och det är besvärligt. Jag tror att alla som deltar i debatten är medvetna om det. Detta är fallet särskilt eftersom det inte är vare sig möjligt eller lämpligt att lösa problemet genom detaljregleringar. Jag vill gärna en gång till upprepa det.

Vi skall däremot genom ekonomiska styrmedel se till att framför allt engångsförpackningar, förpackningar som inte går att använda i ett källsorterings- och återanvändningssystem, successivt straffas ut.

Det kan hända att man också behöver ingripa med förbud. Jag vill nu meddela kammaren det som inte kunde stå i det svar som skulle vara kammaren och interpellanten till handa i går, nämligen att regeringen i dag på sitt sammanträde har beslutat att till lagrådet remittera ett förslag om förbud mot engångs-PET-flaskor. Det gäller även annan reglering i fråga om användning av PET-flaskan i ett retursystem som garanterar att den återanvänds, eftersom det rör sig om ett system med 90-procentig återlämningsgrad och pant. Jag förutsätter att detta så småningom kommer att leda till ett förslag som underställs riksdagen.

Detta har bedömts som nödvändigt för att göra det möjligt att mycket bestämt styra mot rätt retursystem. Retursystemen skall bygga på material som inte i övrigt kan innebära någon fara för hälsa och miljö. Men jag anser inte att riksdagen eller regeringen skall lägga sig i vad för sorts material branschen i så fall använder, så länge som vi vet att det är fråga om ett fungerande återanvändningssystem med ofarliga material.

Jag delar Sören Norrbys uppfattning att andra förpackningar representerar ett väl så stort problem. Det är därför förpackningsutredningen nu arbetar med de frågorna.

Självfallet är det önskvärt med en internationell harmonisering för att göra det möjligt för oss att hantera dessa frågor.

När det gäller glasåtervinning och källsortering i kommunerna och återvinningssystemen där, menar jag att vi utöver de rent ekonomiska aspekterna måste kräva att kommunerna återvinner och återanvänder material som kan återanvändas.

Vi har när det gäller glas ett problem som kommer sig av att somliga kom-

muner inte separerar mellan färgat och ofärgat glas. De får då problem. Det är nämligen stor efterfrågan på ofärgat glas, medan vi i dag har överkapacitet när det gäller färgat eller blandat glas. Man kan delvis lösa detta problem genom att, om konsumenterna accepterar det, i större utsträckning övergå till glasförpackningar som inte är färgade, dvs. genomskinliga. Naturligtvis kan kommunerna också göra någonting åt det genom att ha dubbla igloos, så att sorteringen sker redan från början. Konsumenterna ställer ju upp på det.

Den nya, tunnare glasflaskan finns redan. Det är alltså inte bara fråga om den nya backen. De skäl som bryggerinäringen i sina överläggningar anger mot att nu omedelbart införa flaskan är arbetsmiljömässiga – bullerproblem i bryggerierna. Men jag kan försäkra att regeringen trycker på för att snabba på introduktionen av den nya glasflaskan.

Återvinningsanläggningen i Hammar skall inte läggas ner, Karl-Erik Persson. Den skall inte läggas ner, den skall finnas kvar. Det är inte heller så att beslutet att lägga ner Hammars glasbruk är nytt. Det fattades redan 1985, och egentligen har det funnits med i en ännu tidigare planering från företagets sida. Även jag anser att bristen på konkurrens på detta område i Sverige är ett bekymmer. Men man skall inte skylla den nuvarande situationen på något beslut som har fattats nu.

Jag kan också meddela att det har tillsatts en särskild arbetsgrupp med representanter för företag, fack, kommun och län för att försöka åstadkomma alternativ sysselsättning i Hammar. Självfallet hoppas vi att det skall vara möjligt. Det är en aspekt som är mycket viktig i det här sammanhanget. Men nedläggningen skall inte behöva leda till att Sverige förlorar sin möjlighet att ha en returflaska av glas som basen i sitt system.

Skälet till det beslut som regeringen i dag har fattat om att förbjuda engångs-PET-flaskan är just att vi vill gynna retursystemet. Engångs-PET-flaskan har i dag 30 % av marknaden, på bekostnad av returglassystemet.

Anf. 7 KARL-ERIK PERSSON (v):

Fru talman! Jag får tacka för de kompletterande uppgifterna. Men jag har för mig att riksdagen redan har fattat beslut om att vi skall förbjuda engångs-PET-flaskan. Kanske har jag dåligt minne, men jag har för mig det. Så det var väl inte direkt någon nyhet.

Miljöministern säger att återvinningen av den nya PET-flaskan skall vara 90-procentig. Frågan är vad som händer om den inte återvinns på samma sätt. Kommer man då att gå in och förbjuda flaskan? När det gäller aluminiumburken har man ju sagt att den skulle försvinna från marknaden om man inte uppnådde en viss återvinningsgrad. Det har i och för sig varit litet flexibelt när det gäller aluminiumburken. Frågan är om det blir samma flexibilitet när det gäller den här flaskan.

Miljöministern talar också om ofärgat och färgat glas. Vad jag vet har Hammar fått fram en glastyp i vilken man kan blanda ofärgat och färgat glas, och den har tydligen slagit ganska väl ut.

Kan miljöministern verkligen garantera att man kan fortsätta att driva anläggningen i Hammar med krossat glas när glasbruket läggs ner? Glasbruket har ju varit en förutsättning för att man skall kunna ta till vara krossat glas.

Jag ställer mig väldigt tvivlande till att beslutet skall ha fattats redan 1985, eftersom jag började arbeta 1985 vid den nya glashyttan. Att man först skulle ha fattat beslut om nedläggning för att sedan starta en helt ny glashytta, det låter för mig ganska otroligt. Men jag skall inte svära på att detta är hela sanningen, miljöministern kan ha rätt. Men för mig ser det ganska meningslöst ut att bygga en ny glashytta när man redan har fattat beslut om en nedläggning.

Sören Norrby säger att det inte finns någon skillnad i energianvändningen. Den uppfattningen delar inte jag. Enligt de uppgifter jag har går det åt två tre gånger mer energi för att tillverka PET-flaskan än en flaska av glas. Det står i de uppgifter jag har. Det verkar som om Sören Norrby vill upphöra med glaset totalt i stället för att satsa på en flaska som är den enda riktigt miljövänliga. Man kan återanvända glaset fullt ut så länge det finns.

Håkan Strömberg var fundersam och undrade vilken inställning jag hade till detta. Jag skulle vilja fråga honom var han skall göra av allt krossglas om det inte skall återanvändas.

Anf. 8 SÖREN NORRBY (fp):

Fru talman! En förpackning har många funktioner, inte bara att bli avfall, vilket man ibland skulle kunna tro när man lyssnar till debatten. En förpackning drar energi inte bara när den tillverkas, utan också när den används för sitt ändamål. Den fylls med ett innehåll, distribueras och används, och sedan skall den också tas om hand när den är förbrukad. Om man tar med alla faktorer, Karl-Erik Persson, ser man att dessa tre förpackningstyper – returglasflaska, aluminiumburk och retur-PET-flaska – är ungefär likvärdiga från energiförbrukningssynpunkt. Det går exempelvis åt mer energi för att transportera den tunga returglasflaskan.

Det har gjorts många ingående utredningar om detta. De gör på mig ett trovärdigt intryck. Dessa undersökningar har också avsett miljöeffekterna, och även där är dessa tre förpackningstyper ungefär likvärdiga. Däremot kan jag, vilket i och för sig ligger litet utanför dagens ämne, peka ut långa rader med förpackningssystem på marknaden för helt andra saker än bryggeriprodukter som är katastrofer utifrån miljösynpunkt. I detta land finns innehållsrester av miljöfarliga produkter kvar i förpackningarna när de varje år i hundratals miljoner exemplar slängs i soporna.

Jag tror att vi skall se litet mindre på bryggeriförpackningar – där är situationen, som jag ser det, nu under kontroll – och i stället ägna oss åt det vi hittills har ägnat för litet uppmärksamhet. Vi skall också komma ihåg att en förpackning som hanteras fel kan ställa till ganska mycket elände. Jag har lång praktisk erfarenhet av en effekt av förpackningar, nämligen nedskräpning. Jag går hellre ut i naturen och plockar upp hundra bortslängda returburkar än en krossad returglasflaska.

Jag kan gå ytterligare ett steg och peka på att det inte bara är förpackningen det handlar om. En tömd spritflaska slängd i naturen åstadkommer inte ens om den är krossad lika mycket skada i samhället som innehållet redan har gjort. Vi skall tänka litet grand på sådana faktorer också och inte stirra oss helt blinda på vissa deleffekter av förpackningssystemen.

När det gäller den lättare returglasflaskan har bryggerierna stött på ett

oväntat arbetsmiljöproblem. Det blir en annan typ av buller i produktionen vid tappningen i bryggerierna än med den gamla tyngre returglasflaskan. Detta med buller hade kammaren anledning att diskutera i går kväll. Riksdagen har där lämnat en beställning till regeringen på en samlad aktionsplan mot samhällsbullret över huvud taget, och där får även den här typen av arbetsmiljöfrågor tas upp.

Anf. 9 HÅKAN STRÖMBERG (s):

Fru talman! Jag måste rätta Karl-Erik Persson på en punkt, även om han befann sig i Hammar år 1985. Glashyttan i Hammar byggdes i mitten av 60-talet. Det var ugnarna som murades om i Hammars glasbruk år 1985. Det som föranlett att man har valt att fortsätta driften i framför allt Limmared och lägga ner den i Hammar är att man står inför en ombyggnad av dessa glasugnar som håller ungefär fem sex år. Det är en investeringskostnad på ungefär 200 milj.kr.

Jag förutsätter att PLM i den framtida glashanteringen, och det tror jag också att vi lagstiftningsvägen kan genomdriva, måste återta sitt returglas vid produktionen i Limmared.

Anf. 10 LARS NORBERG (mp):

Fru talman! Ett bekymmer som kanske ligger litet i utkanten av denna fråga är att PLM praktiskt taget har monopol här i landet och tillsammans med bryggerinäring och handeln bildar något som kan kallas för en järntriangel. Det behövs rätt kraftiga åtgärder från statsmakternas sida för att hålla emot när en sådan järntriangel sätts i funktion.

Man skulle kunna tro att det innebär ett oöverstigligt tekniskt problem att få fram den "nya" år 1978 eller 1979 beställda bättre returflaskan. Nu skyller man på buller och andra problem, men jag skyller för min del huvudsakligen på ovilja. Tillverkarna vill ha engångsförpackningar. Man har fått släpa detta monopol i håret för att tvinga dem att få fram denna flaska, och jag hälsar med tillfredsställelse att regeringen hjälper till med detta.

När det sedan gäller energianalyser är dessa i och för sig välbekanta. De kommer ju alltid ifrån förpackningsindustrin och är kanske i någon mån snedvridna. Men det är ju fråga om vilka råvaror som skall användas. Jag påpekade nyss att aluminium är en ändlig råvara som bör ersättas med en annan råvara som vi har praktiskt taget oändlig tillgång till, nämligen sand. Likadant är det naturligtvis med plasten till PET-flaskan. Det är för mig en obegriplighet att man skall fortsätta att använda en plastflaska även om den är av återvinningstyp.

Sedan pekade Sören Norrby på andra förpackningsproblem. Det förminskar naturligtvis inte aktualiteten av de problem vi talat om här i dag, men givetvis skall vi syssla också med dessa. Jag nämnde att en eurostandard när det gäller alla slags förpackningar vore i högsta grad önskvärd. Det må vara barnmatsburkar, saftflaskor, eller systemflaskor. Givetvis skall hela området attackeras.

Anf. 11 Miljöminister BIRGITTA DAHL (s):

Fru talman! Jag vill bara först bekräfta Håkan Strömbergs uppgift om när nybyggnad skedde i Hammar och vilken karaktär den hade.

Det är ett faktum att det i flera steg har skett en neddragning inom den svenska glasindustrin. Först lades glasbruket i Surte ner redan på 70-talet, och sedan skedde en viss neddragning år 1982. År 1985 gick man igenom hela strukturen. Det var då man fattade beslutet att Limmared skulle bevaras på sikt, men att man skulle upprätthålla driften i Hammar så länge som möjligt. Det bedömdes då att den ena ugnen skulle kunna användas till år 1991 och den andra ugnen till år 1993. En upprätthållen drift fram till år 1993 är beroende av om man får i gång produktionen av den nya lättare glasflaskan, och självfallet arbetar regeringen för att så skall ske.

Det är samtidigt viktigt att den arbetsgrupp som nu har bildats för att skapa alternativ sysselsättning på sikt gör sitt bästa. Jag tror att också Karl-Erik Persson håller med om detta. Jag har besökt Askersund och Hammar vid flera tillfällen och talat med såväl fackliga och kommunala representanter som företaget om dessa problem.

När det gäller återvinningsanläggningen baserar sig min uppgift på de besked vi fick från företaget så sent som förra veckan. Jag tycker att det kan vara riktigt att ta till kammarens protokoll att företaget faktiskt har sagt detta till regeringen vid de överläggningar vi hade.

Sedan frågade också Karl-Erik Persson om inte riksdagen redan hade fattat beslut. Riksdagen har godkänt avfallshanteringsprogrammet, där regeringen också aviserade att man senare skulle återkomma med en lagstiftning i ärendet – och det är det som vi gör nu. Lagförslaget innehåller inte bara förslag om förbud mot engångs-PET-flaskan fr.o.m. den 1 juni nästa år utan också förslag om en reglering av villkoren för att man skall få använda retur-PET-flaskan.

Det står i lagförslaget att för försäljning av återanvändbara PET-flaskor krävs tillstånd av regeringen. Tillstånd får lämnas endast om förpackningen ingår i ett fungerande retursystem. Man skall då kunna visa att ett sådant system har tillräckligt hög återlämningsgrad och är förenat med pantsystem och en rad andra förutsättningar för att det skall fungera. Det står särskilt att det skall finnas en möjlighet att återkalla tillståndet om man inte lever upp till dessa villkor. Det innebär att vi faktiskt har skaffat oss en möjlighet, som vi tidigare inte har haft, att se till att det här systemet fungerar på ett sätt som motsvarar de krav regeringen och riksdagen ställer på förpackningarna.

Avslutningsvis kan jag bara försäkra att vi avser att nu hantera andra delar av förpackningsområdet med minst samma omsorg som vi har lagt ned på att försöka få till stånd ett bättre system på dryckesförpackningssidan än vad vi har haft hittills.

Anf. 12 KARL-ERIK PERSSON (v):

Fru talman! Jag får tacka för det mer kompletterande svaret. Jag förstår att man inte kan göra interpellationssvar hur långa som helst; tiden är begränsad.

Den lättare flaskan skall vara kvar, säger miljöministern. Det hoppas jag verkligen, för en lättare dryckesflaska är någonting som konsumenterna har frågat efter under en längre tid. Jag tror att det ökar glasets möjlighet att vara kvar på ett helt annat sätt. Ur konkurrenssynpunkt skulle denna flaska också vara bättre än PET-flaskan.

Miljöministern säger att krossglaset skall finnas kvar och att man kan använda det fortsättningsvis i Hammars glasbruk. Det är ju en mycket positiv uppgift, om detta nu kan förverkligas. De här signalerna måste ju gå fram till kommunerna. När det har blivit känt att man tänker lägga ned Hammars glasbruk, har kommunerna direkt frågat sig: Vad händer med det vi har gjort för att försöka samla in krossglas i olika igloon? Är det bortkastad tid? Skall vi inte fortsätta denna verksamhet?

Dessa signaler har faktiskt inte gått ut. Det är mycket viktigt att det blir känt att krossglaset skall vara kvar, så att man kan satsa på det fortsättningsvis ute i kommunerna. Jag tror att man är orolig i många kommuner. Det är alltså viktigt att dessa signaler verkligen går ut, framför allt till kommuner i närheten av glasbruk.

Sören Norrby talar om energi. Ena gången är det tillverkningen som är mindre än vid jämbördiga industrier. När inte det passar, använder man transporterna som argument – att glas är så tungt. Det stämmer inte överens. Man måste nog se på ett annat sätt när det gäller energin och transporterna. Det finns ju också möjligheter att transportera med olika system. Man kan kanske på det sättet ta igen vad man förlorar vid ett tillfälle.

Sedan tycker jag faktiskt att det är ett mycket dåligt argument när man börjar tala om att allting som vi har ifråga om förpackning skall hamna ute i naturen. Har man uppfattningen att all förpackning skall kastas i naturen och att människor skall gå och plocka upp detta? Vi måste ju åtminstone härifrån propagera för att förpackningar icke skall slängas i naturen. Det är ju bättre med ett system där förpackningarna kan återanvändas. Vi måste väl också vara med och bidra till att man får en medvetenhet. Jag tycker att folk i dag är ganska medvetna om att man inte skall slänga förpackningar – även om det sedan finns några som slarvar. Jag tycker alltså inte att det är bra att man står här och säger att allt skall hamna i naturen – då är det en halv katastrof. Det är inte en riktig väg att gå.

Förste vice talmannen anmälde att Sören Norrby anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Anf. 13 Miljöminister BIRGITTA DAHL (s):

Fru talman! Jag vill kort säga till Karl-Erik Persson att nyttan med sådana här debatter är självfallet att man kan ge besked till olika aktörer och intressenter, t.ex. kommunerna. Och nu har vi gjort det tillsammans här i dag.

Överläggningen var härmed avslutad.

3 § Svar på interpellation 1990/91:61 om effekterna av Tjernobylolyckan

Anf. 14 Miljöminister BIRGITTA DAHL (s):

Fru talman! Annika Åhnberg har frågat industriministern om regeringen kommer att ta initiativ till en seriös analys av effekterna av kärnkrafts-

olyckan i Tjernobyl samt vad regeringen avser göra för att hjälpa de drabbade barnen runt Tjernobyl.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på interpellationen.

Jag kan först konstatera att vi ännu, fyra och ett halvt år efter katastrofen i Tjernobyl, sannolikt inte sett de fulla effekterna av olyckan – varken i Sovjetunionen, i Sverige eller i övriga drabbade länder. Detta faktum understryker det oerhörda i konsekvenserna av en stor kärnkraftsolycka och svårigheterna att utvärdera och nå klarhet om alla dess effekter.

Frågor om Tjernobylolyckans konsekvenser i Sverige och internationellt har vid flera tillfällen behandlats i kammaren. Jag skall här kort sammanfatta vilka beslut som fattats och vilka åtgärder som vidtagits och planerats med anledning av olyckan.

Riksdagen beslutade tidigt (prop. 1986/87:18, NU12, rskr. 97) om omedelbara åtgärder för att öka beredskapen och mildra olyckans konsekvenser i vårt land och för att öka det internationella informationsutbytet och samarbetet inom kärnsäkerhetsområdet. Som underlag låg bl.a. rapporten (DsI 1986:11) Efter Tjernobyl, som utarbetades av energirådets expertgrupp för kärnsäkerhet och miljö.

I regeringens skrivelse (1987/88:96) till riksdagen redovisades en uppföljning av vissa åtgärder m.m. som genomförts och som initierats efter Tjernobylolyckan. Jag vill understryka att flera av de forsknings- och provtagningsprojekt som där presenterades fortfarande pågår.

Utredningen (Fö 1987:01) om kärnkraftsberedskapen lämnade sitt betänkande (SOU 1989:86) hösten 1989. Utredningens förslag har remissbehandlats och bereds för närvarande inom regeringskansliet.

I det internationella samarbetet på kärnsäkerhetsområdet har Sverige konsekvent drivit kravet på ökad säkerhet i befintliga anläggningar och ett ökat informationsutbyte om säkerhetsrelaterade händelser. Dessa krav drivs av Sverige främst inom det internationella atomenergiorganet, IAEA, liksom inom OECDs kärnenergiorgan, NEA, och tillsammans med de nordiska länderna i FNs ekonomiska och sociala råd, Ecosoc, och i FNs generalförsamling.

Därutöver har Sverige träffat ett antal bilaterala regerings- och myndighetsavtal på kärnsäkerhets- och strålskyddsområdet för att ha bättre information om andra länders anläggningar och för att säkra omedelbar information vid en olycka.

I det internationella arbetet ingår också att ytterligare stärka det civilrättsliga ansvaret vid en kärnenergiolycka. Frågor kring internationell samordning och förstärkning av civilrättsliga och även folkrättsliga ansvarsprinciper drivs för närvarande med hög prioritet inom IAEA. I detta arbete utgår man från anläggningsinnehavarens primära ansvar.

Det arbete som redan har gjorts och de program som fortfarande pågår med anknytning till Tjernobylolyckan ingår självfallet som underlag i regeringens utformning av det framtida energisystemet. Jag kan inte hålla med Annika Åhnberg om att det skulle saknas en seriös analys av olyckans effekter. Tvärtom tycker jag att de initiativ som tidigt togs för att i detalj utreda

händelserna i Tjernobyl och följa upp deras effekter visar på det allvar regeringen tillmäter det inträffade.

En fullständig bild av olyckans samlade effekter är emellertid inte möjlig att nå utan ett brett internationellt samarbete inkluderande en direkt samverkan med myndigheterna i Sovjetunionen.

Sverige stöder därför aktivt det internationella projekt som har inletts med syfte att genomföra en heltäckande bedömning av de radiologiska följderna av Tjernobylolyckan i de drabbade sovjetrepublikerna. Projektet genomförs av IAEA i samarbete med EG, FNs livsmedels- och jordbruksorgan, FAO, FNs vetenskapliga strålningskommitté, UNSCEAR, samt världshälsoorganisationen, WHO. Till projektet har knutits en rådgivande kommitté bestående av ett hundratal internationella experter, bl.a. från Sverige, representerande en bred vetenskaplig kompetens.

Projektet beräknas presentera en slutlig rapport om läget i de undersökta områdena inom den närmaste månaden. Med denna rapport som underlag kommer en bredare analys att göras i IAEAs regi. Rapporten skall också ligga till grund för en bedömning inom FN-systemet av fortsatta internationella insatser för att mildra effekterna av Tjernobylolyckan på människor och miljö i de drabbade områdena. En resolution i denna riktning, där Sverige stått som medförslagsställare, har redan antagits inom Ecosoc.

En motsvarande resolution utarbetas för närvarande inom generalförsamlingens andra utskott och förväntas antas under nu pågående session.

I FN-resolutionerna har barnens situation i de drabbade områdena särskilt uppmärksammats.

Anf. 15 ANNIKA ÅHNBERG (v):

Fru talman! Jag ber att få tacka för svaret på min interpellation. Jag vill inledningsvis ytterligare betona det som ministern sade i sitt svar, nämligen att vi inte har sett de fulla effekterna av olyckan i Tjernobyl. Det är inte heller möjligt för oss att inom överskådlig framtid se de totala effekterna.

Jag vill också instämma i det som ministern sade, att detta understryker det oerhörda i konsekvenserna av en kärnkraftsolycka. Det borde få alla dem som är anhängare av kärnkraft att noga tänka över sitt ställningstagande.

När vi diskuterar de tänkbara effekterna av kärnkraft och kärnkraftsolyckor är det alldeles för ofta sannolikheten för en olycka som diskuteras. Men vi borde i mycket högre grad diskutera konsekvenserna av en olycka.

Kärnkraftsolyckan i Tjernobyl inträffade 1986. Jag tror att vi alla egentligen vill glömma den. Det är en helt naturligt mänsklig flyktreaktion inför någonting som man upplever som ett övermäktigt hot. Om kärnkraften finns omkring oss och om vi inte kan bli av med den, låt oss då åtminstone inte tänka på de fruktansvärda konsekvenser den har – sådan är attityden. Jag tycker dock att vi måste ställa oss frågan: Har vi rätt att inta den attityden till kärnkraften och kärnkraftsolyckor? Svaret måste uppenbarligen vara nej. Vi har inte rätt av flera skäl, bl.a. för att det lever människor varav många barn i dessa områden som har drabbats av konsekvenserna av en olycka. De är i stort behov av omvärldens hjälp för att över huvud taget kunna leva ett något så när drägligt liv framöver. Vi har inte heller rätt att förtränga kärnkraften

och dess risker med tanke på att dessa får effekter så långt in i framtiden. Slutligen är kärnkraften inte ett övermäktigt hot. Kärnkraft är ingen naturnödvändighet, utan ett av människan skapat energisystem och därför möjligt att också ta bort.

Ministern sade i sitt svar att det har gjorts många undersökningar. Det är riktigt. Det finns många tjocka luntor som i mycket hög grad tar upp vad som hände, hur olyckan gick till och tekniska fakta. Dessa undersökningar har lett till att säkerheten har förbättrats genom filteranläggningarna vid bl.a. de svenska kärnkraftverken, vilket naturligtvis är mycket bra. Men jag efterlyser en helhetsbedömning i min interpellation, som inbegriper både ekonomiska fakta och en annan mer samlad bedömning. Det är naturligtvis svårt att bedöma de ekonomiska konsekvenserna. Vi vet t.ex. inte vad rubeln är värd och hur den skall jämföras med andra valutor, men dessa problem är trots allt inte oöverstigliga. Även om vi inte nu – eller aldrig – kan skapa oss en helhetsbild, är det ändå viktigt att det görs en samlad bedömning på basis av de kunskaper som finns. Sedan kan denna samlade bedömning kompletteras.

Miljöministern sade också att Sverige har varit drivande när det gäller kraven på ökad säkerhet och internationellt informationsutbyte. Det är mycket bra, men jag undrar litet grand om den svenska attityden också innebär att man när det gäller reaktorer av samma typ som den i Tjernobyl – Ignalinareaktorerna, som ju ligger väldigt nära Sverige – från svensk sida ställer krav på att även dessa reaktorer skall stängas.

Jag för min del känner en viss tveksamhet inför att det är IAEA, den internationella atomenergikommissionen, som skall ha ansvaret för den slutliga undersökningen om konsekvenserna av Tjernobylolyckan. Det borde kanske vara ett organ som hade en mindre positiv grundinställning till den fredliga användningen av kärnkraft som hade ansvaret.

När man sysslar med parlamentariskt arbete är det ganska vanligt att processer tar lång tid. Ett ärende skall utredas, sammanställas, och så småningom fattas ett beslut. Även om man många gånger tycker att det känns tungt, är det ändå för det mesta uthärdligt. När nu miljöministern redovisar att här kommer man snart att ha en rapport som i sin tur kommer att utgöra underlag för en bredare analys, som i sin tur skall utgöra underlag för en bedömning inom FN för fortsatta internationella insatser för att mildra effekterna av Tjernobylolyckan, då känner jag stor bitterhet. Detta handlar ju om barn som nu lever i Tjernobyl och som behöver den här hjälpen nu! Olyckan hände 1986. Vilket tidsperspektiv är det egentligen som målas upp för hjälpinsatser för de drabbade människorna i området runt Tjernobyl?

Det handlar om barn som inte kan gå ut och leka, som drabbats av olika sjukdomar, som ofta blöder näsblod, som har för många vita blodkroppar och som på olika sätt är drabbade av effekterna. Jag vill då fråga: Finns det ändå ingenting som vi från svensk sida kan göra, innan de internationella undersökningarna blir klara? Såvitt jag kan förstå kommer de att dra ut väldigt långt på tiden.

Anf. 16 Miljöminister BIRGITTA DAHL (s):

Fru talman! Alla aspekter på denna oerhörda olycka är utomordentligt allvarliga, både de omedelbara och de långsiktiga. Det tror jag att vi är överens om.

Självfallet har vi utnyttjat alla möjligheter att ge omedelbar hjälp, t.ex. till barnen, som har gått via Röda korset och som har stötts av den svenska regeringen. Jag har ju på olika sätt haft tillfälle att direkt ta del av beskrivningarna av situationen från svenska forskare och representanter för våra myndigheter som har varit på platsen samt från representanter för Sovjetunionen och delrepublikerna. Dessa ögonvittnen har vid alla internationella överläggningar om viktiga miljöfrågor – senast den i Ronneby för ett par månader sedan – hållit passionerade inlägg för att beskriva situationen. Det är inget tvivel om att det är fråga om ett utomordentligt stort lidande för enskilda människor och om ett väldigt stort problem för hela det sovjetiska samhället, inte minst för de berörda delrepublikerna.

Man kan diskutera hur många dödsfall, sjukdomsfall och hur många andra prövningar för människor det handlar om, men lidandena är otvivelaktigt mycket stora.

Lidandena är också stora, fast de har en annan dimension, för de människor i Sverige som är berörda och kommer att vara berörda i generationer, t.ex. samerna i Norrlands inland och människorna i Gävletrakten. Konsekvenserna av Tjernobylolyckan innebär att någonting i dessa människors liv för alltid har förändrats. Detta påverkar naturligtvis också på ett avgörande sätt vår bedömning av kärnkraftens framtid i Sverige. Det är inte så mycket frågan om huruvida risken för en olycka är en på tusen eller en på miljonen, utan det gäller de oerhörda konsekvenserna som inträder om en olycka skulle inträffa.

Jag tror att Annika Åhnberg håller med mig om att vi inte kan göra en helhetsbedömning nu, eftersom problemen är av den arten att de kommer att finnas i generationer. Det är sanningen.

Jag kan också berätta att vi i dag på morgonen fick en mera samlad – men ännu inte officiell – redovisning av arbetet såsom det nu bedrivs inom FNs generalförsamling och vilket beslut som sannolikt kommer att fattas under höstsessionen och som kommer att göra det möjligt för oss att gå vidare med konkreta insatser. Av den här redovisningen framgår att de rekommendationer som kommer att lämnas innebär att ett särskilt FN-program om internationellt samarbete för att lindra konsekvenserna av Tjernobylolyckan skall inrättas av generalförsamlingen. Vi får då studera det och hur vi kan delta. En särskild fond skall inrättas, som skall vara öppen för frivilliga bidrag från medlemsstater och internationella organisationer m.m. med syfte att finansiera programmet. Samtliga pågående projekt som syftar till att utvärdera konsekvenserna i olika avseenden för att skapa ett bättre samlat underlag för de fortsatta FN-insatserna skall fortsätta. Sverige kommer aktivt att stödja det.

Vi har också haft direkta kontakter med Sovjetunionen och delrepubliker för att se hur vi på olika sätt kan bidra till att öka säkerheten och hjälpa dem att bedöma vilka reaktorer som måste läggas ner eller väsentligt förändras. Vi har bl.a. haft representanter på plats i Ignalina och inlett ett sådant ar-

bete. Det kommer att fortsätta inom ramen för vårt samarbetsavtal i syfte att stärka säkerheten både för egen del och för de närmast berörda. Det har skett på direkt begäran från Moskva och Vilnius. De litauiska myndigheterna och den litauiska regeringen känner stor oro inför verksamheten där.

Jag kan försäkra att vi inte skall spara någon möda när det gäller att medverka i ansträngningarna, förbättra säkerheten och minska risken för kommande olyckor.

Anf. 17 ANNIKA ÅHNBERG (v):

Fru talman! Det känns mycket bra att miljöministern delar oron och i lika hög grad som jag och många med mig tycker att vi skall göra vårt allra bästa för att hjälpa de människor som drabbades av den här olyckan samt att det också måste påverka vår egen inställning när det gäller vår energipolitik och leda till en avveckling av kärnkraften. Däremot känns det inte lika bra att man inte alltid är lika övertygad om att den uppfattningen delas av miljöministerns kolleger i regeringen.

När det gäller den samlade bedömningen av effekterna av Tjernobyl tycker jag att det fortfarande finns många brister. De som är allmänt intresserade av energipolitik i vårt land har mycket svårt att hitta en samlad bedömning. Det finns tjocka luntor som man med litet möda kanske kan få tag på, men en något så när samlad översiktlig bedömning av vad som har hänt finns fortfarande inte. Dessutom finns det luckor i de helhetsbilder som har gjorts.

Av någon märklig anledning tycks t.ex. all radioaktivitet och alla farliga utsläpp från Tjernobyl ha gjort halt vid den franska gränsen. Det är inte utan att man kan få för sig att det har något samband med att Frankrike är ett mycket kärnkraftstätt land. Bortsett från inställningen i Frankrike borde det vara ett angeläget intresse för den som vill se helhetsbilden att också undersöka vad som hände i de länder som själva kanske inte har haft så stort intresse av att utreda saken.

Det är mycket bra att miljöministern tar det här på så stort allvar. Jag upplever nämligen många gånger att de som är anhängare av kärnkraft i sin iver att lyfta fram kärnkraften t.o.m. underlåter att ta den svåra olyckan på allvar och göra sitt bästa för att vara med och mildra effekterna. Den här debatten i dag är litet grand ett uttryck för detta. Det verkar vara ett ganska litet intresse från dem som är anhängare av kärnkraft att vara med och diskutera de fruktansvärda konsekvenser som kärnkraften uppenbart kan få.

Avslutningsvis vill jag säga att det också känns mycket bra när miljöministern säger att man kan vara övertygad om att regeringen skall göra sitt allra bästa för att arbeta vidare med dessa frågor. Jag utgår från att det gäller både den svenska kärnkraftsavvecklingen och konsekvenserna för människorna runt Tjernobyl.

Anf. 18 HADAR CARS (fp):

Fru talman! Det är uppenbart att olyckan i Tjernobyl hade mycket stor omfattning med en del konsekvenser även för ett land som Sverige, men självfallet ojämförligt mycket större konsekvenser i den del av världen där Tjernobyl ligger. Jag hade tillfälle att höra Vitrysslands president beskriva

konsekvenserna under första delen av FNs generalförsamling. Det var en svår och gripande upplevelse att höra honom berätta om vad den här olyckan har medfört och medför för hans land.

Denna olycka måste självfallet också ses som ett resultat av kärnkraftverkets tekniskt osäkra konstruktion. Det är en konstruktion som man i väst, inte minst i vårt land, övergav på ett tidigt stadium, eftersom den bedömdes vara helt otillfredsställande. Olyckan är samtidigt en konsekvens av förödande brister i det säkerhetstänkande som bör prägla var och en som arbetar med kärnkraft. Båda dessa faktorer sätter jag i ett visst samband med ett socialistiskt auktoritärt system.

Vi kan därför glädja oss åt att det tyska enandet resulterar i att några av de anläggningar som finns i den forna tyska republiken DDR, nu inte längre kommer att vara i användning. Jag utgår ifrån att vi som nation på alla sätt kommer att medverka till att stärka säkerhetsansträngningarna när det gäller kärnkraften i andra delar av Östeuropa.

Det är givet att Sverige har ett ansvar att medverka i de hjälpinsatser som behöver göras för att underlätta för de människor i Vitryssland som har drabbats av den här olyckan. Jag utgår från att vi från regeringen, så snart det finns förutsättningar för detta, får möjlighet att här i riksdagen ta ställning till ett sådant hjälpprogram.

Anf. 19 Miljöminister BIRGITTA DAHL (s):

Fru talman! Annika Åhnberg har rätt i att det finns stora brister i kunskapsunderlaget. Därför arbetar vi internationellt för att verkligen alla sidor och hela sanningen skall komma fram. Det finns många skäl till det. Ett är att man skall kunna göra konkreta insatser till hjälp för dem som nu är drabbade. Ett annat skäl är att man vill göra allt för att mildra effekterna av eller förhindra att sådana här olyckor inträffar.

Sverige verkar självfallet för att alla länder skall erkänna att problemen finns och att de måste hanteras med allt det allvar som denna tekniks oerhörda risker kräver.

Visst åsidosattes säkerheten vid anläggningen i Tjernobyl på ett oursäktligt sätt. Visst är den tekniken mycket underlägsen vår. Risken är dock inte noll, ens i Sverige, med de utomordentligt hårda krav som vi ställer. Blotta faktum att man måste vidta så unika säkerhetsåtgärder som man måste göra när det gäller kärnkraften och de oerhörda konsekvenserna av en olycka, om den inträffar, är för mig skälet till att jag säger att kärnkraften måste avvecklas som energikälla i Sverige. Och enligt min uppfattning bör det ske även i resten av världen.

Anf. 20 ANNIKA ÅHNBERG (v):

Fru talman! Låt mig än en gång säga att jag delar miljöministerns uppfattning fullständigt om att vi måste avveckla kärnkraften. Jag tycker att det känns bra att få det så klart och tydligt utsagt. Men jag kan inte hjälpa att jag känner en viss bitterhet och att denna tydliga markering från miljöministern långt ifrån med samma tydlighet framgår i den svenska energipolitiken i övrigt i de diskussioner som förs om avvecklingen, där t.ex. partier som

mitt, vänsterpartiet, inte ens inbjuds att delta för att skapa en stabilare grund för denna avveckling.

Jag vill också ta tillfället i akt att säga att Hadar Cars nu gör sig till talesman för den präktiga och goda svenska självgodheten och hävdar nu att olyckan i Tjernobyl berodde på osäkra konstruktioner, vilket jag kan hålla med om. Och jag delar också miljöministerns uppfattning att det förekom ett fruktansvärt slarv och att det var helt otillständigt att man gav upp vissa rutiner och gjorde helt fel. Men det är också, enligt Hadar Cars, effekten av ett socialistiskt och auktoritärt system. Det kanske är så också. Men den andra stora kärnkraftsolyckan som vi också har att relatera till och som vi brukar diskutera, nämligen den i Three Mile Island, inträffade dock i ett land som annars av Hadar Cars brukar framhållas som exempel på ett fritt och demokratiskt land, och som jag gärna brukar kalla för ett kapitalistiskt land. Till detta kommer olyckor som vi vet bara litet om, eftersom de egentligen aldrig har offentliggjorts. Vi vet inte riktigt vad som har hänt. Det gäller t.ex. upparbetningsanläggningar i länder som Storbritannien. Det är alltså inte fråga om länder som man med någon trovärdighet kan kalla för socialistiska. Jag tror därför att kärnkraften är farlig oavsett vem som hanterar den. Det har faktiskt inte att göra med vilket politiskt system som råder i landet där den finns.

Jag skulle också gärna vilja säga att jag besökte Ringhals i somras och gick igenom det med dem som sitter i kontrollrummet. De var mycket stolta över sin anläggning, och de var övertygade om att de kunde hantera vartenda tänkbara problem och att de aldrig gjorde fel, eftersom de hade övat och tränat. Veckan efter inträffade där en fruktansvärd dödsolycka. Den hade ingenting med kärnkraften att göra, men den berodde på den mänskliga faktorn, den berodde på att man inte såg till att de rätta tryckförhållandena rådde när människor skulle gå in och arbeta i förslutningen. Detta visar, tycker jag, att även i svenska reaktorer och i alla andra reaktorer runt om i världen, spelar den mänskliga faktorn en oerhört stor roll. Det är fruktansvärt fel av oss att utsätta oss för en teknik som vi inte kan behärska och vars konsekvenser vi inte kan överblicka.

Anf. 21 HADAR CARS (fp):

Fru talman! Jag vill först till Annika Åhnberg säga något om språkbruk och annat. Hon har naturligtvis rätt i att ett land som är fritt och demokratiskt också har marknadsekonomi, det är ju en förutsättning för det, och hon får gärna kalla det kapitalistiskt, men det är ju så det förhåller sig.

Det är naturligtvis också värt att notera att olyckshändelsen i Three Mile Island i och för sig var bekymmersam, men den fick ju inte alls de konsekvenser som Tjernobylolyckan. Ingen människa tog ju skada av det som hände i Three Mile Island. Händelsen där var ett allvarligt varningstecken, och den har lett till betydande förändringar i säkerheten, inte bara i Förenta Staterna utan också i andra länder, inkl. Sverige, som har tagit stor lärdom av utvecklingen där.

Däremot hade vi ingenting att lära av Tjernobylolyckan och de felgrepp som gjordes där, eftersom vi hade en helt annan teknik än den som man hade

där. Det fanns redan ett väsentligt annorlunda säkerhetstänkande i Sverige än vad som fanns i det socialistiska Sovjetunionen.

Birgitta Dahl måste erinra sig att hon liksom jag under 1980 arbetade för en linje som innebar att man skulle bygga ut kärnkraften till tolv reaktorer och sätta en gräns där. Nu låter det nästan på Birgitta Dahl som om hon skäms över att hon har varit med och åstadkommit den förändringen av svensk energipolitik som tillkomsten av kärnkraften innebär. Jag gör inte det. Och jag tycker att de principer som vi arbetade för 1980, dvs. att man skulle använda kärnkraften till dess man får fram bättre och långsiktigt miljövänligare alternativ för att tillgodose den svenska energiförsörjningen, gäller alltjämt för mig. Jag är ledsen att Birgitta Dahl uppenbarligen har lämnat den linje som vi vid den tidpunkten, då vi gemensamt slogs för den, fann riktig.

Anf. 22 Miljöminister BIRGITTA DAHL (s):

Fru talman! Den här frågan är alldeles för allvarlig för att vi skall hålla på att slänga klyschor om olika samhällssystem omkring oss. Jag har också fört allvarliga samtal med motparter i Sovjetunionen som nu försöker rätta till vad som har brustit. Och jag tar deras respekt för kärnkraften nu på allvar.

Jag vill också säga till Hadar Cars att jag har haft anledning att utveckla mitt synsätt mot större allvar än tidigare när det gäller kärnkraften. Och det erkänner jag gärna, därför att jag har tagit intryck av följderna av katastrofen i Tjernobyl. Jag har också tagit intryck av att det har varit möjligt att begränsa energianvändningen långt utöver vad vi trodde var möjligt för tio år sedan. Det var faktiskt miljörörelsen som fick rätt i fråga om behovet av energi.

Förste vice talmannen anmälde att Annika Åhnberg och Hadar Cars anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Överläggningen var härmed avslutad.

4 § Svar på interpellation 1990/91:64 om höjning av skrotningspremier för att minska skadliga bilavgasutsläpp

Anf. 23 Miljöminister BIRGITTA DAHL (s):

Fru talman! Olle Östrand har frågat mig om jag är beredd att medverka till en kraftig höjning av bilskrotningspremien.

Miljöavgiftsutredningen har i sitt delbetänkande (SOU 1989:83) föreslagit bl.a. att bilskrotningspremien skall höjas. Förslaget går i korthet ut på att bilskrotningspremien höjs till 2 000 kr. för bilar av 1975 års modell och äldre, dock för endast 100 000 fordon. Höjningen bör inte omfatta fordon med körförbud.

Med denna utgångspunkt skulle alltså förslaget kosta 200 milj.kr. Åtgärden föreslås finansieras via överskottet i bilskrotningsfonden.

Invändningar har dock framförts mot detta förslag, bl.a. eftersom effekten från luftvårdssynpunkt är liten i förhållande till kostnaden.

Inom regeringskansliet pågår för närvarande arbetet med att analysera och utvärdera miljöavgiftsutredningens olika förslag och de synpunkter som kommit fram under remissbehandlingen. Innan detta arbete har slutförts kan jag inte uttala mig i frågan om höjd skrotningspremie.

Anf. 24 OLLE ÖSTRAND (s):

Fru talman! Jag ber att få tacka miljöministern för svaret, som jag tycker var ungefär lika intetsägande den här gången som det svar som jag fick i november 1988 i samma ämne.

Det är tre frågor som jag den här gången har ställt i det här ämnet. Eftersom de berör tre olika statsråd har de också resulterat i tre olika interpellationer. Men ett har de gemensamt, nämligen förslag till åtgärder för att snabbare få bort de äldre bilarna, och därmed väsentligt förbättra miljön genom minskade utsläpp av skadliga ämnen i avgaserna från den svenska personbilsparken.

Detta kan åstadkommas genom att man kraftigt höjer skrotningspremien, ökar prisskillnaden mellan blyad och oblyad bensin samt tar in de äldre bilarna till kontrollbesiktning vid varje ägarbyte.

Detta var de tre frågeställningarna.

I dag skall vi diskutera skrotningspremien, som i sig är ett mycket verksamt medel för att åstadkomma resultat i det här avseendet. Därför är jag litet förvånad över det mycket passiva svaret från miljöministern.

Om man på kort sikt vill uppnå väsentliga miljöförbättringar, måste man alltså vidta åtgärder av det slag som jag har föreslagit. Motormännens riksförbund, men även Svensk Bilprovning tillsammans med naturvårdsverket, har provat utsläppen av skadliga ämnen i avgaserna från en bil utan katalysator och en med katalysator. Resultaten visar att utsläppen av koloxid, kväveoxid och kolväten från en katalysatorbil i stort sett är försumbara, medan däremot utsläppen från en bil utan katalysator är upp till 20, 30 och 40 gånger större beroende på åldern.

Vid utgången av år 1989 var drygt 20 % av den svenska personbilsparken utrustad med katalytisk avgasrening. Vid samma tidpunkt uppgick det totala antalet personbilar till ungefär 3,6 miljoner, av vilka ungefär 700 000 var utrustade med katalytisk avgasrening. Vid samma tidpunkt var ungefär 40 % av personbilsparken tio år eller ännu äldre, 16 % var äldre än 15 år. Mer än en halv miljon bilar är alltså äldre än 15 år i vårt land i dag.

Om vi då ställer dessa fakta mot de prover som har utförts, är det bara att konstatera att vill man uppnå väsentliga förbättringar i miljöhänseende måste man vidta åtgärder mot de äldsta bilarna som vi i dag har i trafiken.

Utöver de kraftiga utsläppen av skadliga ämnen i avgaserna har dessutom de här gamla fordonen en väsentligt högre genomsnittlig bensinförbrukning än yngre fordon. Man kan utan överdrift påstå att de äldsta bilarna förbrukar ungefär 30 % mer blyad bensin än vad dagens fabriksnya bilar förbrukar av blyfri bensin. Skillnaden ur miljösynpunkt är alltså mycket kraftig mellan en gammal personbil utan katalysator som körs på blyad bensin och en nyare personbil som har katalysator.

Varför skall man exempelvis inte kunna göra så här – nu tycker jag att miljöministern skall lyssna? Om man höjde nybilspriset eller bilskrotningsavgiften med ca 2 000 kr., skulle bilskrotningsfonden tillföras ytterligare ca 500 miljoner per år. Då skulle man kunna höja bilskrotningspremien till 5 000 kr. per bil utan att på något sätt belasta statsbudgeten. Men reglerna måste då utformas så att den som skrotar sin bil garanteras större delen av summan. Annars är ju naturligtvis risken stor att bilskrotaren lägger beslag på hela beloppet.

Genom en sådan åtgärd skulle man stimulera till en ökad skrotning, och man skulle vinna en annan mycket stor fördel, nämligen att vi i fortsättningen skulle slippa se bilvrak ute i naturen.

Mot den här bakgrunden tycker jag att det är ett märkligt svar som jag har fått av miljöministern. Som framhålls i svaret har miljöavgiftsutredningen också föreslagit en kraftig höjning av skrotningspremien. Dessutom har en enig riksdag i december 1989, på förslag av ett enigt trafikutskott, begärt en kraftig höjning av bilskrotningspremien. Skälet till det är att premien borde höjas därför att det från miljösynpunkt är angeläget att påskynda utskrotningen av äldre bilar, vilka är de som förorenar mest. Man sade vidare från utskottet att om vi dessutom får en snabbare skrotning av de äldre bilarna gynnas också trafiksäkerheten. Den 13 juni i år skrev trafikutskottets ordförande till miljödepartementet och frågade varför ingenting hade hänt i det här avseendet. Med detta som bakgrund anser jag att – jag hoppas att miljöministern håller med mig – det nu är dags att sluta att utvärdera och i stället effektuera riksdagens beslut.

Anf. 25 ANDERS CASTBERGER (fp):

Fru talman! Bilägare bör stimuleras att ta äldre bilar ur trafik. De är både miljö- och trafikfarliga. De bilar som förorenar mest är de gamla bilarna. En väsentlig skillnad föreligger i utsläppsmängden mellan moderna bilar och äldre bilar. Det gäller också bensinförbrukning.

Ett enormt arbete till stora kostnader läggs ner på att kontrollera gamla rostiga bilars avgassystem. Bilägaren åsamkas stora kostnader genom att han eller hon blir ålagd att reparera 70-talets ålderstigna ihoprostade provisoriska avgasreningssystem. Nyttan ur miljösynpunkt är minst sagt tveksam. Bättre vore att skrota de ålderstigna rosthögarna. Oändlig möda läggs ner från myndigheternas sida, och därmed också pengar, på att utkämpa strider med uppfinningsrika bilägare och förbjuda deras lösningar på nya reningsmetoder, men ingen möda tycks det vara värt att effektivt lösa frågan, att stimulera människor att skrota sina ålderstigna bilar.

Fru talman! Än en gång möts vi alltså här i kammaren i en debatt om en aktiv miljöinsats på trafikens område. Än en gång konstaterar vi att den socialdemokratiska regeringens miljöminister inte gör något åt saken.

* Miljöministern gör inget trots att vi har ett instrument – bilskrotningspremien.
* Miljöministern gör inget trots att löften lämnats åtskilliga gånger under flera års tid om att något skulle göras.
* Miljöministern gör inget trots att hennes förre statssekreterare i en tid-

ningsintervju för mer än ett och ett halvt år sedan sade att regeringen inte gjorde tillräckligt på bilavgasområdet och att det viktigaste är att gamla bilar skrotas så fort som möjligt.

* Miljöministern gör inget trots att riksdagen, som Olle Östrand påpekade, enhälligt för ett år sedan beslöt uttala att det är mycket angeläget att bilskrotningspremien höjs.

Sakläget är att när skrotningspremien infördes 1975 uppgick den till 300 kr. Efter nästan 13 års oförändrat belopp höjdes den till 500 kr. För drygt två år sedan sade Birgitta Dahl korthugget till mig här i kammaren att regeringen följer utvecklingen och "kommer att höja bilskrotningspremien eller vidta andra åtgärder när det visar sig nödvändigt". Ännu har alltså inte premien höjts.

För två år sedan erkände Birgitta Dahl inför mig och mina kolleger Olle Östrand, Sören Norrby och Roy Ottosson att höjningen till 500 kr. var blygsam och sade: "Jag utesluter inte att ytterligare höjningar kan komma." Vidare avslöjdade Birgitta Dahl att dessa och andra åtgärder "ingår i det arbete som vi just nu håller på med i regeringskansliet – – –". Detta "just nu" var den 28 november 1988. Vad betyder det efter två år att en hel regering sysslar med en fråga "just nu"? Det är inte bara Birgitta Dahls ord som "oåterkalleligt" som är rena kremlologi, miljöministerns hela vokabulär är devalverad.

För ett och ett halvt år sedan sade Birgitta Dahl till mig här i kammaren: Vad jag tidigare har uttalat är att regeringen är beredd att höja premien eller att vidta andra åtgärder som kan vara effektiva.

Nu säger Birgitta Dahl att hon inte ens vill uttala sig i frågan om höjd skrotningspremie. Man måste ställa sig frågan: Hur länge tänker regeringen öppet trotsa riksdagens beslut?

Man kan verkligen fråga sig om miljöeffekten är liten om 100 000 ickekatalysatorrenade bilar kan tas bort från vägarna för 200 milj.kr. Och det är pengar som är komna som manna från himmelen som ett överskott i fonden. Om det är så som Birgitta Dahl säger, kan man ju fråga sig varför vi skall lägga ner miljarder på att införskaffa katalysatorrenade bilar. Det är för miljöns skull, inte därför att vi har harmoniserat oss med andra länder.

Nu har vi fått ett förslag i miljöavgiftsutredningen. Man kan naturligtvis konstruera detta på litet olika sätt. Jag skulle ändå vilja fråga Birgitta Dahl om det inte går att tänka sig någon form av kampanj, som ju ändå antyds i förslaget, så att man avgränsar vissa årsmodeller, ett antal fordon, sätter ett slutdatum och höjer premien drastiskt för att i ett slag få undan en stor del av verkligt gamla bilar. Olle Östrand föreslog 5 000 kr. som en premie. Vi från folkpartiets sida har för en tid sedan i en motion, som redan hunnit behandlas, föreslagit 4 000 kr.

Det börjar handla om någonting helt annat än de 500 kronorna, som Birgitta Dahl faktiskt har erkänt är ett blygsamt belopp. Nu är det väl så att säga tiden efter även för en socialdemokratisk regering.

Anf. 26 SÖREN NORRBY (fp):

Fru talman! Bilvraken har blivit fler på parkeringsplatserna och ute i terrängen under de senaste åren. Alldeles uppenbart är den styreffekt som

skrotningspremien skulle ha inte tillräckligt. När det gäller äldre fordon är det i första hand fordon som är äldre än 76 års modell som är aktuella, för det året var ju första etappen beträffande avgasrening.

När det gäller miljöavgiftsutredningen och dess funderingar skulle resultatet här vara en kostnad om 200 milj.kr. Som Anders Castberger framhöll överskrider saldot i bilskrotningsfonden summan 200 miljoner. Pengarna finns alltså.

Jag har själv frågat mig ett antal gånger under de här åren, och jag har nog också ställt frågan i talarstolen: Hur förvaltas de här pengarna?

I riksdagsbeslutet från 1972, med anledning av den då aktuella propositionen nr 32, står det i bilskrotningslagen: Bilskrotningsfonden bildas av de skrotningsavgifter som skall erläggas enligt 9 §. Om fondens förvaltning meddelas bestämmelser av regeringen eller förvaltningsmyndighet som regeringen bestämmer.

Det talas här om "fondens förvaltning". Men hur förvaltas då den här fonden?

Jag har bett riksdagens utredningstjänst titta på detta och har fått beskedet att man från trafiksäkerhetsverket uppger att de här pengarna bokförs på bilskrotningsfondens medelkonto. Det handlar om ett konto inom statsverket som *inte* är räntebärande. Jag bad då utredningstjänsten att räkna på vad den här ränteförlusten betyder för landets bilägare. Man kom fram till att den räknat från budgetåret 1979/80 skulle innebära en ränteförlust för landets bilägare – och det är ju deras pengar som ligger i fonden – på över 300 milj.kr. Och då är siffrorna för de första åren med den här fonden inte med. Det var nämligen litet svårt att få fram de siffrorna. Bra mycket över 300 milj.kr. har alltså, enligt nämnda uppgifter, staten tagit i form av den ränteavkastning som med varje rimlig definition av "förvaltning av fond" egentligen skulle ha tillförts fonden.

Om de här uppgifterna stämmer – och jag utgår från att de gör det, men de är ytterst förbryllande – innebär det att regeringen har förvaltat fonden så illa att man de facto har så att säga plockat landets bilägare på över 300 milj.kr. De pengarna måste alltså rimligtvis nu stå till förfogande för de angelägna åtgärder som måste vidtas när det gäller att minska föroreningarna och att öka trafiksäkerheten. Det gäller då att snabbt skrota det äldre bilbeståndet.

Det vore intressant att få veta om miljöministern anser att det är på det här sättet en fond skall förvaltas.

Anf. 27 Miljöminister BIRGITTA DAHL (s):

Fru talman! Jag tycker inte att det är märkligt om vi behandlar den här delen av miljöavgiftsutredningen på samma sätt som de andra och återkommer samlat i den miljöpolitiska propositionen.

Sedan är det obestridligen så, att det naturligtvis vore bra om gamla bilar försvann från trafiken. Men det här har inte visat sig vara en särskilt bra metod. Vår erfarenhet är den att kostnaderna för skrotning har ökat varje gång premien har höjts. Det här har alltså inte fått avsedd effekt.

I en situation, där regeringen har i uppgift att spara 25 miljarder för att klara landets ekonomi och sysselsättning och där regeringen samtidigt måste

se till att det blir pengar över för angelägna miljösatsningar, måste vi naturligtvis också titta på kostnaderna avseende minskningen av varje kilo kväveoxidutsläpp. Om vi använder 200 milj.kr. för det här ändamålet, kan vi på fem år minska utsläppen med sammanlagt 1 500 ton. Detta skall vägas mot effekterna av de hastighetssänkningar som vi har haft under de senaste åren – motsvarande 2 200 ton – och som nästan inte har kostat ett enda öre. Mot den bakgrunden är det inte konstigt om regeringen funderar över den typen av problem.

Anf. 28 OLLE ÖSTRAND (s):

Fru talman! Såvitt jag förstår är vi alla överens om vikten av att det äldre bilbeståndet kommer bort från vägarna, så att det på det sättet kan bli en bättre miljö. Jag menar alls inte att det här på något sätt skulle belasta statsbudgeten. Man måste ha en bilskrotningspremie för att stimulera ägare till äldre bilar att på ett lagligt sätt skrota dessa.

Det är i dag vanligt att bilar i 3 000–3 500 kronors-klassen får ny ägare. På det viset blir dessa bilar kvar på vägarna. Anledningen till att det finns så gamla bilar på vägarna är bl.a. den kontrollbesiktning som utförs av Svensk Bilprovning. I och med att bilarna själva så att säga skall betala sin egen skrotning måste det finnas en premie som stimulerar till att man skrotar bilar i ökad utsträckning. Om det exempelvis fanns en premie om 5 000 kr., skulle – det är jag övertygad om – tusentals bilar som i dag trafikerar våra vägar skrotas. Men i stället täcker statsbidrag till kommunerna till 90 % kostnaderna för uppsamling av gamla bilvrak utmed våra vägar. På det sättet måste dock även Andersson och Pettersson som aldrig har ägt några bilar vara med och betala. Det är inte ett riktigt förfarande. Skrotning av bilar måste finansieras genom just bilarna.

De bilskrotningsavgifter som tas ut på nybilspriset skall också täcka kostnader för skrotning av gamla bilar. Om skrotningspremien kraftigt höjs, stimulerar man till att bilar skrotas i ökad omfattning. Och det är vad vi alla vill åstadkomma, för då bidrar vi ju också till en förbättrad miljö.

Fortfarande anser jag, miljöministern, att det inte behövs någon ytterligare utvärdering i detta avseende. Det finns ju ett enigt riksdagsbeslut i frågan. Detta beslut innebär krav på en kraftig höjning av bilskrotningspremien. Eftersom en enig riksdag har beslutat om detta är det bara för regeringen att effektuera det här beslutet. Om man inte gör det, innebär det att man nonchalerar ett riksdagsbeslut, och det gör man inte utan vidare.

Anf. 29 ANDERS CASTBERGER (fp):

Fru talman! Birgitta Dahl anför helt plötsligt miljöavgiftsutredningen och en samlad bedömning av denna som ett skäl till att ytterligare avvakta en tid. Men detta är bara svepskäl.

Vid flera tillfällen då vi har debatterat frågan har Birgitta Dahl förhalat svaren. Regeringen har ju ännu inte tillsatt miljöavgiftsutredningen. Alltså var det fråga om andra skäl då. Nu plockas nya skäl in för att ytterligare förhala ärendet. Helt plötsligt utgör också den hemmagjorda krisen nu ett skäl till att inte göra något på det här området. Precis som Olle Östrand påpekade innebär en sådan här åtgärd dock inte någon belastning på statsbud-

geten. Det handlar om insamlade fondmedel, om pengar som bilägarna har betalat in. Dessa pengar skall användas just till den här åtgärden och inte till någon annan. Då skulle faktiskt – precis som Sören Norrby har visat på, men av någon underlig anledning har Birgitta Dahl, tyvärr, inte ens kommenterat den saken – de stora räntebelopp som det egentligen rör sig om när det gäller den här fonden kunna användas till en miljöinsats. Det har faktiskt inte saknats tillfällen då vi i riksdagen också fått veta, Birgitta Dahl, att nästan inga kostnader bör skys för att verkligen ta itu med miljöåtgärder som är angelägna. Här behöver vi knappt sky några kostnader, här finns pengarna. De finns fonderade. Dessutom finns ett räntebelopp, som inte är litet, utan tvärtom mycket stort, och som går att använda.

Socialdemokraten Olle Östrand, miljöministerns egen partivän, anger ytterligare ett skäl, en möjlighet och en metod för hur detta skall kunna gå till. Gång på gång lägger vi fram olika förslag. Gång på gång ger vi olika möjligheter för miljöministern att verkligen komma loss. Dessutom har en enig riksdag faktiskt fastslagit att så här skall det bli. Då gör den socialdemokratiska regeringen platt intet.

Det stod i den socialdemokratiska regeringens proposition 1975, när skrotningspremier infördes, att premiebeloppet bör fastställas med beaktande av att premien skall vara ett verkningsfullt incitament för bilägare och att premien bör ge bilägaren ett ordentligt överskott sedan kostnaden för skrotningen betalats. Anser verkligen Birgitta Dahl att nuvarande nivå uppfyller dessa två krav, som socialdemokraterna själva har skrivit under på?

Anf. 30 Miljöminister BIRGITTA DAHL (s):

Fru talman! Jag vill bara upplysa Olle Östrand om att det 90-procentiga bidraget till kommunerna inte betalas av Andersson och Pettersson utan av bilskrotningsfonden.

Anf. 31 OLLE ÖSTRAND (s):

Fru talman! Det var faktiskt någonting som jag inte visste om. Oavsett detta finns det en väldig massa pengar i bilskrotningsfonden. Om man höjde skrotningsavgiften på nybilspriset skulle man kunna tillföra bilskrotningsfonden ännu mer pengar. Därmed skulle man skapa möjligheter att göra den kraftiga höjning av bilskrotningspremien som jag var inne på. Därmed skulle man också i slutändan få bilägarna att skrota sina bilar snabbare än vad som sker nu och på lagligt sätt.

Nu är vi på väg ner i en lågkonjunktur. Det har inneburit att nybilsförsäljningen i Sverige har minskat med mellan 30 och 35 %. Det innebär i sin tur att om man inte gör någonting för att stimulera skrotningen av gamla bilar, kommer ännu fler gamla bilar att rulla omkring på de svenska vägarna och spy ut en mängd avgaser som inte är bra.

Det finns hur många anledningar som helst att snabbt ta itu med detta problem och lägga fram ett förslag för riksdagen, utan ytterligare utvärderingar, så att vi verkligen får en bilskrotningspremie som stimulerar bilägarna att skrota sina bilar snabbare.

Anf. 32 SÖREN NORRBY (fp):

Fru talman! Jag tvingas i mitt sista inlägg i den här debatten konstatera att miljöministern, som ansvarar för administrationen av en hel del av de pengar som bilskrotningsfonden är till för, inte vet om pengarna är räntebärande eller inte. Jag har åtminstone inte fått någon kommentar av förhållandet att räntebeloppet skulle överstiga 300 milj.kr., som alltså – för att använda det uttryck som nyss förekom i debatten – Andersson och Pettersson, dvs. landets bilägare, har bidragit med.

Jag sade i en debatt här i kammaren den 28 november 1988 om saldot på ca 250 milj.kr.: Dessa pengar förvaltas inte som en fond. De står på ett icke räntebärande konto i riksbanken, vilket innebär att staten tar ränta på bilägarnas pengar. Premien eller avgiften är egentligen en pant på bilarna. Denna pant skall förvaltas.

Det var en varning för två år sedan om att det fanns anledning att titta närmare på den här frågan. Jag tycker att två år är en ganska rejält tilltagen tid för att konstatera det som riksdagens utredningstjänst nu har konstaterat åt mig.

Det är helt oacceptabelt att det är på det här sättet. Skall vi få förtroende för pantsystem över huvud taget, och dem vill vi ha förtroende för, får vi se till att pantpengarna förvaltas på ett anständigt sätt. Vi skulle aldrig acceptera att t.ex. pantsystem för returglas eller aluminiumburkar var förknippade med att man inte räknade ränta på de pengar som konsumenterna ställer till systemets förfogande. En del av intäkten för de företag som administrerar panten blir rimligtvis en ränta. Skall staten få försätta sig i ett bättre läge? I alla pantsystem diskuterar man just räntans betydelse för att bygga upp volymen av pengar. Det har man gjort i fråga om blybatterier. Det har varit ett väsentligt argument mot panten, eftersom man snabbt måste få fram pengar, vilket man kan få med en avgift. Det väletablerade men misskötta pantsystem som skrotningspremien på bilar utgör har nu konstarerats inte vara det verkningssamma styrmedel som det borde vara, dels genom att premien har hållits för låg, dels genom att fonden inte har förvaltats på det sätt som riksdagen har förutsatt.

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Svar på interpellation 1990/91:4 om Sverige och EG

Anf. 33 Statsrådet ANITA GRADIN (s):

Fru talman! Per Gahrton har ställt ett antal frågor till statsministern om Sverige och EG. Interpellationen har överlämnats till mig.

Per Gahrtons frågor är föranledda av dels de uttalanden som gjorts av regeringen beträffande förutsättningarna för ett svenskt medlemskap i EG, dels de villkor som ställts för ett nära samarbete med EG i enlighet med den pågående EES-förhandlingen.

Regeringens inställning till frågan om svenskt medlemskap i EG har redovisats i regeringsförklaringen. Frågan har dessutom berörts utförligt i den

Europadebatt som hölls i riksdagen den 10 oktober. Därvid redogjorde utrikesministern också för bakgrunden till sitt uttalande i Molde.

Regeringen överlämnade nyligen en skrivelse till riksdagen om åtgärder för att stabilisera ekonomin och begränsa tillväxten av de offentliga utgifterna (Skr. 1990/91:50). Däri återfinns följande avsnitt om Europapolitiken:

"Våren 1988 fattade riksdagen ett beslut om Sverige och den västeuropeiska integrationen, där det bl.a. konstaterades att svenskt medlemskap inte var ett mål för de diskussioner med EG som då förestod.

Sedan detta beslut fattades har förutsättningarna för ett svenskt medlemskap i EG ökat, tack vare den positiva utvecklingen i Europa. Möjligheterna att lägga grunden till en ny, varaktig fredsordning har förstärkts. ESKs toppmöte i Paris i november kommer med all sannolikhet att understryka denna positiva utveckling. De kommande regeringskonferenserna mellan EGs medlemsstater kan förväntas ge ökad klarhet beträffande omfattningen av samarbetet inom EG.

Ett svenskt medlemskap i EG med bibehållen svensk neutralitetspolitik ligger i vårt nationella intresse.

Sveriges intresse för ett EES-avtal mellan EFTA och EG är oförändrat starkt. Det föreligger ingen motsättning, varken praktisk eller principiell, mellan ett kraftfullt fullföljande av EES-förhandlingarna och en framtida diskussion om medlemskap. Regeringen kommer med all kraft att verka för att ett politiskt genombrott i EES-förhandlingarna uppnås före årets slut. Ett EES-avtal skulle ge Sverige möjlighet till fullt tillträde till EGs inre marknad, då denna genomförs 1 januari 1993. I detta tidsperspektiv saknas alternativ till ett EES-avtal.

Regeringen eftersträvar ett nytt riksdagsbeslut om Europapolitiken som tydligare och i mer positiva ordalag klargör Sveriges ambitioner att bli medlem av Europeiska gemenskapen. För att bygga under för en sådan utveckling kommer Sverige att intensifiera sina ansträngningar att inom ramen för Europeiska säkerhetskonferensen medverka till en ny säkerhetsordning i Europa. Förhandlingarna mellan EFTA och EG om ett EES-avtal fullföljs med kraft."

Per Gahrton frågar på vilka punkter regeringens nuvarande hållning gentemot EG skiljer sig från den grundsyn som redovisades i "metalltalet" år 1961.

Neutralitetspolitiken är och förblir en utgångspunkt för regeringens hållning gentemot EG. Det är därför naturligt att såväl utvecklingen av EGs inre samarbete, som det säkerhetspolitiska läget i hela Europa måste ligga till grund för hur våra relationer till EG utformas. Detta gällde år 1961. Detsamma gällde inför förhandlingarna med EEC i början av 1970-talet och så är fortfarande fallet.

Per Gahrton frågar om regeringen står fast vid att samarbetet med EG inte får leda till försämring av vår trygghetsstandard och om det finns något i vårt reformverk som vi inte är villiga att ge upp. Jag har vid upprepade tillfällen svarat på den frågan.

Att trygga den fulla sysselsättningen och den sociala välfärden är grunden för regeringens politik. Vår övertygelse är att ett deltagande i det europeiska integrationsarbetet *stärker* våra möjligheter att föra reformarbetet vidare.

På allt fler områden klarar vi inte våra högt ställda välfärdsmål utan ett omfattande samarbete med det övriga Europa.

På vissa områden får vi använda nya metoder för att nå våra mål, på vissa kan vi tjäna som inspiratörer, på ytterligare andra områden begär vi särlösningar i väntan på att ribban inom gemenskapen skall sättas lika högt som hos oss.

Sverige är – och har av tradition varit – en öppen nation. Frihandel och samarbete över gränserna har varit en naturligt del i svensk politik. Denna öppenhet är en förutsättning för vårt ekonomiska välstånd och därmed för vår välfärds- och sysselsättningspolitik. Internationaliseringen innebär samtidigt att vi är starkt beroende av skeenden utanför vårt land. Företagens internationalisering har nått långt, och den processen fortsätter oavsett hur vi löser vårt samarbete med det övriga Europa.

Också regeringar, parlament och andra organ måste samarbeta över gränserna – det är en chimär att tro att vår reella suveränitet skulle öka om vi avstod från sådant samarbete. Vår ekonomi är i mycket stor utsträckning beroende av det övriga Europa – tre fjärdedelar av handeln sker med övriga Västeuropa. Miljöfrågor måste lösas över gränserna. Vi måste samarbeta över gränserna för att få impulser och bidra till europeisk kultur, för att värna om konsumenterna, för att arbeta för jämställdhet och fackliga rättigheter över gränserna, för att bidra till och dra nytta av forskning.

Anf. 34 PER GAHRTON (mp):

Fru talman! Jag tackar för svaret, som är lika kemiskt fritt från probleminsikt som regeringens olika uttalanden kring EG-frågan dess värre brukar vara. Mot den bakgrunden är det intressant att läsa vad Expressen skrev häromdagen under rubriken: "Vad säger Carlsson, Bildt och Westerberg om stenarna på vägen?" Man säger där att också de som godtar tanken på svenskt EG-inträde måste våga tala högt om stenarna på vägen mot Bryssel. De försvinner inte bara för att man undviker att nämna dem – någonting som regeringen borde lyssna till.

Detsamma gäller Svenska Dagbladets näringslivssida i dag, där det talas om en enfaldigt positiv EG-bild i Sverige. Jag tycker att Anita Gradins bild som vanligt är ett typexempel på denna enfaldigt positiva EG-bild; det finns där inte några som helst stenar på vägen mot EG och inte några som helst problem.

Anita Gradin säger att utvecklingen av EGs inre samarbete skulle ha gjort det lättare för Sverige att bli fullvärdig medlem. Hur hänger det ihop? Är det inte i själva verket tvärtom? Är det inte så att just utvecklingen av EGs inre samarbete på väg mot ekonomisk, monetär, politisk och militär union gör det svårare för Sverige än det var 1961 att bli fullvärdig medlem? Det skapar bl.a. grundlagsproblem. Regeringsformen 10:5 säger som bekant att man kan bli medlem i en övernationell organisation, om man i begränsad omfattning överflyttar beslutsrätt. "I begränsad omfattning" – det gällde kanske för det EG som fanns för 10–20 år sedan. Nu är de flesta instanser överens om att det inte gäller längre. De flesta som har yttrat sig om vad EG-medlemskap kräver säger att grundlagen måste ändras för att vi skall kunna bli EG-medlemmar. Det är intressant att flera remissinstanser nu också säger

att EES-avtal strider mot gällande grundlag. Enligt remissvar från högsta domstolen och regeringsrätten kan vi inte ens ingå ett EES-avtal utan att först ändra på grundlagen. Vad har ni planerat att göra åt den saken?

Remisstiden utgår i dag, men en del av remissvaren har redan kommit in. Det är ett faktum att regeringsrätten kategoriskt säger att grundlagen måste ändras innan vi sluter ett EES-avtal. Vad tänker Anita Gradin dra för slutsatser av det?

En annan stötesten måste ändå vara neutraliteten. Anita Gradin håller fast vid att det är neutraliteten som vi inte skall offra. Ibland heter det att det bara är om det blir en militärunion som vi inte kan gå med i EG. Men det gör kanske inte saken så mycket lättare – är det inte i praktiken så att EG nu håller på att i snabb takt bli en ekonomisk, politisk, monitär och säkerhetspolitisk union? Det säger man själv. Det är så, som Svenska Dagbladet skriver i dag, att man i Bryssel tar fram mycket mer brösttoner mot EG-strukturen än man vågar göra i Sverige. Sverige lägger sig platt på marken och låtsas som om EG inte vore vad det i själva verket är. Vad tänker ni göra när EG utvecklas till en militärunion?

Sedan handlar det om tryggheten. Anita Gradin sade någonting ganska bra i riksdagen den 26 januari 1989. Hon sade då: Vi kommer inte att acceptera någon social nedrustning, försämrade miljöer, minskat konsumentskydd, urholkad arbetsrätt, eftergifter på jämställdhetsområdet eller försämrade arbetslivsvillkor som pris för en EG-anpassning. Det kategoriska löftet har vi otaliga gånger velat ha upprepat här i riksdagen. Vi har inte fått det upprepat – vi får till svar en massa rundsnack där man säger sig hoppas på det ena eller det andra. Men faktum är att regeringens chefsförhandlare inför EFTA-delegationen har redovisat att man nu går ifrån samtliga undantag. Man begär rätt att ompröva samtliga undantag. Det blir inga undantag – eller hur, Anita Gradin? Blir det på någon punkt så att Sverige behåller sina egna regler? Det måste ju ändå finnas en problematik här när regeringen har redovisat 52 problemområden. Kan vi få redovisat, på vilka av dem som man kommer att få önskemålen genomförda på det sätt som Sverige vill och på vilka av dem man kommer att vara tvungen att ge efter för EG? Kommer vi att kunna behålla förbudet mot asbest, förbudet mot kadmium, förbudet mot PCB, osv.?

Det handlar här också om gränsskydd och gränskontroller. För bara två år sedan gjorde en utredning inom utrikesdepartementet en kartläggning av alla gränsformaliteter som finns för varor. Man kom fram till att det finns 215 förordningar, som vi har som skydd vid våra gränser mot att få in miljöskadliga varor och andra som vi inte vill ha in. 32 av dem finns inom miljö- och energidepartementets område.

Om vi nu skall avskaffa alla gränskontroller – vi vill gärna avskaffa gränskontroller för människor, men vi vill inte avskaffa gränskontroller för miljöskadliga varor – är det då tänkt att vi skall avskaffa alla dessa 215 förordningar, som strider med EGs regler? Det innebär i så fall att vi måste släppa in en mängd varor som vi inte vill ha. Hur är det egentligen med det – kan vi inte få klara svar och inte bara förhoppningar hit och dit: Vilka av dessa 215 förordningar som handlar om gränsskydd för miljöfarliga varor skall vi avskaffa för att kunna anpassa oss till EG?

Det är alltså några frågor som jag skulle vilja ha svar på – hur man skall lösa grundlagsproblemen, hur man skall lösa gränsskyddsproblemen, hur det är med löftet från den 26 januari 1989 och hur det skall bli med neutraliteten. Anita Gradin har ju själv i Kommun-Aktuellt sagt: Jag vill veta vad jag blir medlem i. Vet Anita Gradin exakt vilket EG det är hon vill bli medlem i?

Anf. 35 HADAR CARS (fp):

Herr talman! Regeringens EG-politik förändras snabbt och i rätt riktning. Det finns naturligtvis inte mycket samband mellan de dokument som statsrådet åberopar, å ena sidan regeringsdeklarationen och det som sades i riksdagens Europadebatt och å andra sidan det som nu har kommit i krispaketet, men vi gläder oss åt det.

I skrivelsen till riksdagen står det att förutsättningarna för svenskt medlemskap i EG har ökat, tack vare den positiva utvecklingen i Europa. Jag är övertygad om att statsrådet kunde ha lagt till: och som konsekvens av den erbarmliga utvecklingen i Sverige.

Sedan talar statsrådet i sitt svar om att man önskar en tydligare och i mer positiva ordalag klargjord ambition för att Sverige skall bli medlem, och det är naturligtvis någonting som gläder oss mycket, inte minst med hänsyn till alla tidigare nedsättande omdömen – inte från statsrådet men från andra ledande företrädare för hennes parti – när det gällt att beskriva Europeiska gemenskapen.

Herr talman! Statsrådet säger i sitt svar att neutralitetspolitiken är och förblir en utgångspunkt för regeringens hållning gentemot Europeiska gemenskapen. Som jag förstår det, är den svenska neutralitetspolitikens mål, och har länge varit det, att Sverige i händelse av krig mellan NATO och Warszawapakten skall ha de krigförandes förtroende för vår beslutsamhet att vara neutrala och försvara oss mot varje angrepp. Om detta har vi sedan länge varit eniga.

Nu förändras vår omvärld. Ett stormaktskrig i Europa framstår som alltmera osannolikt, kanske t.o.m. som uteslutet. När detta händer får det, med logisk nödvändighet, betydelse för den traditionella svenska neutralitetspolitiken. Dess betydelse för vårt folks säkerhet har bleknat av.

Detta är ingenting vi skall oroa oss över, tvärtom! Skälet är ju att hotet om ett förödande krig i Europa – ett krig som också vi kunde ha drabbats av – är på väg att försvinna. Damoklessvärdet, som hela vår livstid hängt som en mörk skugga över våra huvuden, lyfts bort och sticks i skidan – dag och natt vinter och sommar har vi tvingats leva med det – och det är ju en fantastisk händelse, en seger för det mänskliga förnuftet, för folkens fredsvilja, för demokratin, för gemenskapen i Europa.

Verkligheten ändras, neutralitetspolitiken med den. Men ordet blir kvar, som en flytväst vid stranden av en uttorkad sjö, som arken på Ararats berg.

Det må så vara! Men låt bara inte detta bli ett hinder mot svensk medverkan i en fördjupad europeisk integration, en integration omfattande också de forna kommunistländerna i Öst- och Centraleuropa.

Sverige hör hemma i Europeiska gemenskapen. Anita Gradin och i varje fall delar av den svenska socialdemokratin inser detta. Gå då, fru statsråd,

från ord – särskilt från dem som förlorat sin tidigare betydelse – till kraftfull handling!

Anf. 36 PER-OLA ERIKSSON (c):

Herr talman! Europa är som bekant vår hemmaplan, ekonomiskt, kulturellt och socialt. Det är ju den delen av världen vi känner samhörighet med, och det är i den delen av världen som vi skall skapa vår framtid tillsammans med miljoner andra människor. Vi drömmer alla om ett fredens Europa, och det som hänt särskilt det senaste året är på alla punkter en glädjande utveckling.

I vår riksdagskalender finns små tänkvärda ord. Vid vecka 4 står det: "Vad vore livet om man inte kunde hoppas?" Ja, vad vore världen, om man inte kunde hoppas att utvecklingen fortsätter med avspänning, fred och säkerhet i Europa? Jag tycker att det är viktigt att vi betonar att arbetet med att integrera oss med det övriga Europa måste ha det långsiktiga målet att integrationen skall omfatta hela Europa, såväl Öst- och Väst- som Centraleuropa.

Jag tror också att det är viktigt att säga att vi behöver en betydligt bredare folklig debatt och ett bredare folkligt engagemang i Europafrågorna än vad vi har i dag. Det primära är inte nu heller en årtalsexercis om tidpunkten för ett eventuellt medlemskap utan att vi kan lotsa fram ett EES-avtal som kan träda i kraft samtidigt som EGs inre marknad står klar vid årsskiftet 1992-1993.

Det brukar i alla sammanhang vara god förhandlingstaktik att förhandla om en sak i sänder. Därför skall nu siktet i första hand inriktas på att lotsa fram ett EES-avtal som står klart när den inre marknaden är klar, alltså vid årsskiftet 1992-1993.

Jag tycker att den senaste tidens debatt har präglats av en betydande flåsighet, av mycket svart eller vitt, av antingen–eller. Jag tycker att man saknar nyanserna. Det är också viktigt, som jag sade, att vi får en betydligt bredare folklig debatt och en förankring i de djupa folkleden.

Nu har regeringen gjort EG till en del i krispolitiken. Om det kanske man kan säga mycket i annat sammanhang. Att den ekonomiska politiken har havererat för regeringen, det vet vi. Men möjligheterna till ett bra EES-avtal får inte haverera. Vi får inte heller låta den enighet som uppnåtts mellan de fyra största partierna i Sveriges riksdag haverera.

Jag tror att det är viktigt att säga att vi följer med spänning den utveckling som EG befinner sig i. De två regeringskonferenser som kommer till hösten blir avgörande för Sveriges möjligheter att bli medlem i EG, därom råder en tämligen bred enighet. Om EG väljer, som ett resultat av de konferenserna, att bredda sitt samarbete i stället för att enbart fortsätta att fördjupa det för tolv suveräna stater i Västeuropa, om avspänningen i Europa fortsätter och ESK-processen resulterar i en alleuropeisk säkerhetsordning, då har förutsättningarna för ett medlemskap för det neutrala Sverige ökat och är inom räckhåll.

En svensk ansökan om medlemskap kan då bli aktuell mycket snart, men det beror alltså på vilken väg EG väljer, och det vet ingen i dag, inte ens EG-länderna själva.

Jag tror att det är viktigt att säga, när vi diskuterar Europafrågorna och

EG-politiken, att tiden inte är mogen att, som en del näringslivsföreträdare vill, slänga neutraliteten över bord. Även om vi ser en positiv utveckling i Europa – Berlinmuren har fallit, demokratiseringsprocessen har inletts med betydande framsteg i Öst- och Centraleuropa – är det kanske litet för tidigt att göra avkall på den svenska neutraliteten.

De som vill slänga den svenska neutraliteten över bord spelar hasard med Sveriges säkerhet. Jag tror att det är viktigt att säga att jag ser neutralietspolitiken som en svensk försäkringspremie i det Europa som vi i dag befinner oss i.

Jag tror att det behövs tydliga besked från regeringen i Europafrågan. Det skall inte råda någon tveksamhet om vem som har det avgörande inflytandet i Europafrågan och över Europapolitikens utformning. Är det regeringen, P.G. Gyllenhammar eller någon annan som styr Sverige? Jag lever fortfarande i tron och förhoppningen att det är regeringen och Sveriges riksdag som styr Sverige och inte någon direktör i ett större svenskt industriföretag.

Anf. 37 GUDRUN SCHYMAN (v):

Herr talman! Jag önskar också att det vore som Per-Ola Eriksson hoppas, nämligen att det inte är någon direktör som styr Sverige utan att det är Sveriges regering. Jag är inte lika säker på det, måste jag säga. Den senaste tidens utveckling får mig alltmer att tvivla. Jag tycker nämligen att det är direktörerna som styr i sken av att det är marknaden som påkallar olika insatser och åtgärder från regeringen. Detta blir enligt min mening tydligare allteftersom tiden går.

Jag menar också att det är i det perspektivet vi skall se på EG. Jag blir innerligt trött på pratet om att vi måste ta steget in i Europa, att vi skall gå in i framtiden, att vi inte får isolera oss och att avspänningsprocessen i Europa är avhängig av EG.

Man blandar ihop saker och ting. Europautvecklingen, avspänningen och nedrustningen – allt det positiva har inte särskilt mycket med EG att göra. Bakgrunden till EG är världsekonomin, världsekonomins internationalisering. Det alltmer transnationella kapitalets utveckling, framväxten av tre stora ekonomiska maktcentra i världen, framväxten av den japanska och ostasiatiska marknaden, framväxten av USA- och Kanadamarknaden, behovet av att det västeuropeiska kapitalet går samman för att bilda en motkraft till dessa marknader – detta är grunden för EGs hela verksamhet.

Sedan försöker man läsa in världsfredstankar i detta på ett löjeväckande sätt. När Hadar Cars står här i talarstolen och talar som om det vore en radioföljetong blir man nästan tårögd. Det har inte mycket med EG att göra, skulle jag vilja säga. Det är fromma förhoppningar, vilket också regeringen ägnar sig åt väldigt mycket.

EG är en del av världsekonomins internationalisering, men EG förhåller sig naturligtvis på ett visst sätt till utvecklingen i Europa.

Regeringen och Anita Gradin säger att förutsättningen för svenskt medlemskap i EG har ökat tack vare den positiva utvecklingen i Europa. Men då blandar man ihop saker. Den positiva utvecklingen i Europa – om hon med det menar vad som har hänt i Östeuropa – har inneburit att den ekonomiska monetära unionen, som EG nu håller på att förverkliga, har utvecklats

snabbare än vad man hade tänkt sig. Detta är nödvändigt för att man på ett traditionellt imperialistiskt sätt skall kunna förhålla sig till den östeuropeiska marknaden.

Vad som händer i övrigt i världen – i Gulfen, i Persiska viken – har påskyndat utvecklingen av den militära, utrikespolitiska enigheten inom EG, vilket har varit nödvändigt för att man skall kunna förhålla sig som en stormakt i västra i-världen till tredje världens länder.

Detta är ett faktum, och denna utveckling pågår. Anledning är just att EG är en ekonomisk stormakt i vardande, som också kräver ett utrikespolitiskt, säkerhetspolitiskt och militärpolitiskt försvar. Det är ett klassiskt utvecklingsmönster, och detta blundar man för.

När man pekar på detta och är kritisk får man höra att man är nationalist och inte vill samarbeta med Europa. Men detta är befängt! Varför inte tala klarspråk?

När jag är ute och debatterar EG, och det gör jag ofta, talar jag också mycket med motståndare – inte politiker men företrädare för olika ekonomiska intressen, företag, industrier, osv. Det är ekonomer, som säger att de inte förstår sig på debatten i Sverige. Varför talar man inte om att det också blir en utslagning när det gäller företag? Koncentrationen och centraliseringen av den europeiska marknaden och ekonomin kommer naturligtvis att innebära att en mängd företag i Sverige – småföretag, legotillverkare och underleverantörer – också blir utslagna.

Ingen vill se detta, ingen vill prata om det. Men ekonomerna gör det. Det nödvändiga skatteharmoniseringen blir ett faktum – och detta skall vi återkomma till, Anita Gradin, i samband med en interpellation som vi inte hinner med i dag –, och det får naturligtvis konsekvenser.

Varför vågar man inte tala om det? Varför inte föra en saklig debatt där vi kan ställa fördelar mot nackdelar, så att människor har en möjlighet att sakligt orientera sig i denna fråga?

Varför är det så bråttom? Vi vet att EG inte släpper in några nya medlemmar förrän efter 1993. Varför är det då så bråttom att man kan köra över grundlagen och köra över den breda majoritet av svenska folket som vet alldeles för litet om de här frågorna? Varför skall vi i december här i riksdagen pressa fram ett beslut på ett område där vi har en mycket liten aning om hur utvecklingen kommer att bli? Varför är det så nödvändigt med dessa signaler?

Jag vet att frågan har diskuterats i utrikesutskottet och att åtminstone delar av utrikesutskottet har uttryckt sig mycket klart om att det handlar om att ge signaler till storfinansen.

Jag undrar om det också är Anita Gradins uppfattning att det, i den ekonomi vi nu lever i, är så nödvändigt att ge klara och tydliga besked till just företagen och storfinansen att man därmed är beredd att köra över grundlagen och köra över det svenska folket och inte tillåta en bred debatt.

Det som är mest upprörande är enligt min mening att en sådan viktig fråga hanteras så odemokratiskt och att det tycks vara en självklarhet att man är beredd att gå in i en fullständigt odemokratisk organisation. Det är fråga om en organisation där vi inte har möjlighet att påverka utveckingen, där vi inte har möjligheter att ta med oss den relativa välfärd vi har byggt upp, där vi

inte har möjligheter att föra vårt folks och vårt lands talan utan i stället skall tala för helheten. Det är nämligen det mandatet man har i ministerrådet, där Sveriges representant kommer att sitta.

Varför är det så bråttom att säga att det är det här vi vill i stället för att utveckla det som vi har? Varför vågar man inte tala om några alternativa utvecklingar över huvud taget? Det skulle jag vilja ha svar på.

Anf. 38 CARL FRICK (mp):

Herr talman! I sitt svar säger Anita Gradin: "Att trygga den fulla sysselsättningen och den sociala välfärden är grunden för regeringens politik. Vår övertygelse är, att ett deltagande i det europeiska integrationsarbetet *stärker* våra möjligheter att föra reformarbetet vidare."

I proposition 50 om ekonomin på medellång sikt skriver regeringen att den ekonomiska politiken de närmaste åren med all kraft måste inriktas på att varaktigt nedbringa inflationen och att denna uppgift måste överordnas andra ambitioner och krav. Jag tror att vi kan tolka detta hur vi vill.

Jag har i min hand en skrivelse från rådspresidenten Guido Carli, en rapport som han har ställt till statscheferna i det europeiska rådet så sent som den 27 oktober i år.

Han beskriver där hur det nu inom EG finns en consensus, en samstämmig uppfattning, om att det skall bildas en ekonomisk union. Det innebär att man skall bilda en ekonomisk union med en enda valuta och ha en valutapolitik som bygger på prisstabilitet. Valutapolitiken skall fastställas av en enda myndighet, som får bestämma penningpolitik och räntepolitik för alla inom den ekonomiska unionen.

Detta innebär enligt Carli att de enskilda staternas suveränitet i valuta- och skattepolitiska frågor överlämnas till denna myndighet. Han hävdar att målet för den nya samlade ekonomiska unionen är prisstabilitet. Vid konflikter mellan prisstabilitet och arbetslöshet skall prisstabiliteten ha företräde. Jag upprepar: Vid konflikter mellan prisstabilitet och arbetslöshet skall prisstabiliteten ha företräde. Detta är ett fantastiskt yttrande.

Centralbankens politiska legitimering skall enligt Carli ske genom Europaparlamentet, som inte har något egentligt att säga till om.

Det som sägs om den ekonomiska unionen är mycket intressant ur svensk synpunkt. Det innebär att vi vid en EG-anslutning kan glömma svenska folkets rätt att sig själv beskatta. Våra ekonomiska förhållanden och vår ekonomiska politik kommer att bli centraleuropeisk och diktatoriskt fastlagd av en centralbank, som lutar sig mot ett skendemokratiskt organ, nämligen Europaparlamentet. Centralbanken i den ekonomiska unionen får på så sätt en allmakt över alla inom unionen. Fundamentala demokratiska principer sätts ur spel.

Man vill hålla nere inflationen genom att hålla hög arbetslöshet. Vi hamnar i en situation som avviker markant från den socialt rättfärdiga politik som vi har fört i Sverige under lång tid och med stor framgång.

Den nya centralbanken och den ekonomiska unionen kommer att innebära stor arbetslöshet i Sverige. De som säger att hotet om arbetslöshet finns på grund av att vi riskerar att inte komma in i EG, talar helt enkelt inte sant.

Det stora hotet är den ekonomiska unionen, som prioriterar kapitalägarnas vinstintressen före medborgarnas väl och ve.

Det vi nu ser komma är en avdemokratisering av Europa. Det vi ser är att ett fåtal stora kapitalägare och stora industrialister griper makten. Inte undra på att Sankte Pehr Gyllenhammar till varje pris vill ha in Sverige i EG! Det är han och hans gelikar som vinner på detta, inte medborgarna i gemen.

Hur är det möjligt att en socialdemokratisk regering och de stora partierna med öppna ögon vandrar bort från demokrati, självbestämmande och medinflytande och in i en sorts monetär diktatur?

När kommer regeringen att faktiskt upplysa svenska folket om vad den planerar för oss svenskar?

När kommer massmedia att vakna och kritiskt granska de processer som leder till en avdemokratisering av Sverige och Västeuropa?

När kommer regeringen att tala om för svenska folket vad som kommer att hända med socialförsäkringssystemen och arbetslösheten? Är inte de nya signaler som regeringen presenterar i proposition nr 50 ett tecken på att man accepterar en ökande arbetslöshet, någonting som man redan har lovat makterna och makthavarna på kontinenten för att få komma in i EG?

Hur kommer det sig att regeringen Carlsson säger nej till en folkomröstning om EG? En folkligt förankrad politisk rörelse borde inte vara rädd för vad folket säger. Är regeringen rädd för folket? Är den rädd att folket kommer underfund med att demokratin och medinflytandet i praktiken håller på att tas bort ifrån oss? Än en gång: Hur är det möjligt att kombinera det statsrådet här säger om att trygga den fulla sysselsättningen med vad rådspresidenten Carli säger om vad man verkligen vill prioritera inom den ekonomiska union som man nu vill ansluta Sverige till – nämligen att prisstabiliteten går före precis allting?

Detta är någonting fundamentalt nytt som man är på väg att föra in i svensk politik. En grundmurad tes från socialdemokratin om att trygga den fulla sysselsättningen sätts nu fullständigt vid sidan av, eftersom man vill hävda prisstabiliteten till varje pris. Detta är ett fullständigt enormt avsteg från grundmurad svensk politik. Det skulle vara intressant att veta varför regeringen på detta sätt går ifrån denna politik. Jag kan inte se det som någonting annat än en fullständig kapitulation för Pehr Gyllenhammar och hans gelikar, de stora kapitalägarna.

Hela denna process med borttagandet av valutaregleringen – där det gäller att se till att de stora kapitalägarna så snabbt som möjligt kan förmera sitt kapital oavsett mänskliga, sociala, kulturella och ekologiska konsekvenser – är en skamlig politik. Det är dags för en ordentlig omgång i Sverige med en folkomröstning och en folkupplysning om vad vi är på väg in i. Det anser jag att den socialdemokratiska regeringen skulle kunna ställa sig bakom och inte säga nej till.

Anf. 39 MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Lyssnar man till deltagarna i denna debatt skulle man kunna tro att det finns en bred EG-negativ opinion här i Sverige. Mitt intryck är raka motsatsen. De allra flesta svenskar är positiva till Europa och EG och vill gärna delta i det europeiska samarbetet. Vi får en möjlighet att se hur

det är med den saken i nästa allmänna val, som vi ju ganska snart har framför oss, och som vi från moderat håll anser skall handla mycket om Europa.

Per Gahrton citerar Expressen, jag tror det var den från i förrgår. Han kunde lika väl ha citerat från gårdagens Expressen där man kritiserade regeringen för senfärdighet och svängdörrspolitik. Det är faktiskt vad vi moderater anser. Vi anser att regeringen varit mycket senfärdig.

Vi välkomnar att regeringen nu äntligen deklarerat att det är dess ambition att Sverige skall vara fullvärdig medlem i EG, eller i varje fall söka fullvärdigt medlemskap i EG. Sedan gäller det också att EG vill ha oss. Det är ju detta vi måste arbeta för. Vi moderater menar att det är hög tid för Sveriges framtid som välfärds- och industrination att nu söka om medlemskap i EG. Det är hög tid att Sveriges ungdom, som vill leva i ett land med utvecklingsmöjligheter, kan få ta del av de nya friheterna ute i Europa.

Europa väntar inte på oss. Europa fortsätter sitt enhetsverk, och dit söker sig i dag inte minst de nya demokratierna i Centraleuropa. Vill Sverige vara med att arbeta för ett fredligt och fritt Europa med ekonomisk utveckling, måste vi också söka oss till EG.

Går Sverige inte med i EG, Gudrun Schyman, kommer vi att fortsätta att sitta på åskådarplats. Det är kanske inte alltid det sämsta, men jag tror trots allt att det svenska folket i det långa loppet inte kommer att nöja sig med att vara utan rösträtt i det nya Europa. Kapitalet kan flytta, men vi svenskar vill vara med och ha rösträtt i det nya Europa.

Anf. 40 Statsrådet ANITA GRADIN (s):

Herr talman! Det är självfallet regering och riksdag som skall forma vår Europapolitik, Per-Ola Eriksson. Det är också den utgångspunkten som regeringen haft. När regeringen i sin skrivelse till riksdagen talar om ett framtida medlemskap i EG förutsätts att det är Sveriges riksdag som skall uttala sig om detta utifrån en analys. Såvitt jag har förstått är det just detta som utrikesutskottet arbetar med för närvarande. Detta är naturligtvis någonting som vi kommer att återkomma till.

I det korta perspektivet skall Sveriges position stå helt klar, nämligen att EES-avtalet är oerhört viktigt. Det skall ha högsta prioritet i dagens arbete, eftersom det är viktigt att Sverige kommer med i den interna marknaden redan från den 1 januari 1993.

Jag vill också göra några andra reflexioner. Arbetslösheten är i dag ett hot i Sverige. Varför? Jo, därför att vi har kostat på oss löneökningar som är mycket större än vad tillväxten och produktiviteten är. Svenskt näringsliv är inte konkurrenskraftigt på samma sätt som tidigare. Vad jag vill säga med detta är, att vi kan tycka vad vi vill, men Sverige är för sin sysselsättning och för pengar till välfärden oerhört beroende av hur samarbetet ser ut utanför våra gränser. Det råkar vara så, att tre fjärdedelar av vår handel sker med Västeuropa. Oavsett om vi talar om medlemskap i EG eller inte är vi oerhört ekonomiskt beroende av vad som händer inom såväl EFTA som EG om vi skall behålla jobben och klara av välfärdspolitiken.

Så till några konkreta frågor. Hur ser regeringen på behovet av grundlagsändringar? Regeringen har sänt ut en speciell skrift där vi försökt analysera grundlagsfrågorna med utgångspunkt i EES-arbetet. Remisstiden går nu ut,

och jag har inte hunnit att skapa mig en uppfattning om remissinstansernas ställningstaganden.

Här får regeringen naturligtvis komma tillbaka med överläggningar med EFTA-delegationen och kanske också med andra för att se vilka slutsatser regeringen skall dra av den remissomgång som nu sker angående just EES-avtalet och grundlagen. Att grundlagen sedan måste ändras när vi skall diskutera medlemskap är väl självklart. Men det blir en diskussion på ett senare stadium, om jag har förstått det hela rätt.

Så kommer vi till problemområdena. Låt mig här berätta litet om hur regeringen arbetar med området miljö-hälsa-säkerhet. Vi har i dag kommit fram till två poler i diskussionen. Våra förhandlare har förmått EG-sidan att säga att de inte kräver av oss att vi i Sverige skall sänka våra skyddsnivåer och standard. Samtidigt har man sagt att man vill främja fri varucirkulation, dvs. att man skall avveckla handelshinder.

Detta kan tyckas vara en svår ekvation att lösa, och regeringen går till väga på olika sätt. Man kan se att EG rör sig i vår riktning. I avvaktan på detta kan man använda övergångsbestämmelser och kontrollstationer. Vi finner ofta att det finns likvärdiga märkningsbestämmelser och ett ömsesidigt erkännande. Men på vissa området, t.ex. när det gäller farliga ämnen såsom kemikalier, går det inte och kommer inte att gå att ha en fri varucirkulation. Det var bl.a. detta som Per Gahrton tog upp. När det gäller asbest, kadmium och liknande får vi se tiden an och påverka inifrån. Men regeringen är inte beredd att här sänka våra skyddsnormer.

Gränskontrollerna kommer att bli kvar. Men de nordiska länderna har nu begärt att vi skall förhandla om hur gränsformaliteter skall kunna underlättas. Det gör vi nu inom EES-förhandlingarna. Vilka regler vi får till slut – det får vi också återkomma till senare i diskussionen.

Anf. 41 PER GAHRTON (mp):

Herr talman! Anita Gradin säger att gränskontrollerna skall vara kvar. Det är intressant, och det är möjligt att detta kan genomföras inom ramen för ett EES-avtal. Men nu har allt förändrats. Nu handlar det inte om EES-avtal längre, nu handlar det ju om medlemskap. Nu vill ni ha mandat att förhandla om medlemskap, och det skall ni ha redan före jul. Gäller det även att Sverige som fullvärdig medlem skall kunna upprätthålla gränskontroller, när man inom EG avskaffat gränskontrollerna? Har ni tänkt er det, och har ni i så fall talat om för EG att Sverige skall behålla gränskontroller? Jag tror att man inom EG-högkvarteret då blir något förundrad, och jag tror att man får svårt att acceptera en sådan medlem. Så det är utmärkt om ni håller på att gränskontrollerna skall vara kvar. I så fall har vi klarat av medlemskapsdebatten. Det blir inget medlemskap, och det tycker vi inom miljöpartiet är bra, för det samarbete i Europa som är nödvändigt vill vi ha i andra former.

När det gäller frågan om den fria varucirkulationen är det mycket intressant att Anita Gradin nu säger att Sverige avser att inte anpassa sig till en av den inre marknadens grundpelare, nämligen fri varucirkulation. Kan vi verkligen lita på detta – att Sverige inte anpassar sig till principen om helt fri varucirkulation, utan kommer att behålla hinder för fri varucirkulation? Det strider mot EGs inre marknads grundpelare. Jag är mycket tacksam för det

beskedet, och jag hoppas att det håller mer än några minuter, att det verkligen håller hela loppet. Då har vi nämligen klarat av ett grundläggande problem. Men jag tror att man på EG-förhandlarsidan kommer att bli något förbluffad när man plötsligt hör det, med tanke på vad Sverige har sagt tidigare – att man är beredd att acceptera samtliga EGs s.k. acquits communautaires.

Sedan har vi problemet med grundlagen. Det är självklart att man måste ändra på grundlagen för medlemskap, säger Anita Gradin. Ja, det är också ett välkommet besked. Det haglar av välkomna besked här. Man hoppas bara att de håller i längden, när man inom regeringen får klart för sig vad de innebär. Detta besked innebär nämligen att man erkänner att fullt medlemskap i EG strider mot grundlagen i dag. Det är alltså enligt gällande grundlag omöjligt för Sverige att bli fullvärdig medlem i EG.

Men samtidigt vill ni ju ha ett mandat att förhandla om medlemskap i EG. Ni uppmanar alltså riksdagen att ge er mandat att göra någonting som bryter mot grundlagen – det är faktiskt det ni gör. Det är ju icke förenligt med gällande grundlag – vi är helt överens om det – att Sverige blir fullvärdig medlem i EG. Då måste man väl försöka få riksdagens majoritet och folket med på att först ändra grundlagen. Lyckas man med det, då kan man börja förhandla om medlemskap i EG. Men man kan väl ändå inte börja förhandla om medlemskap i någonting som man inte får lov att vara med i enligt gällande grundlag, om man har någon respekt för grundlagen. Men den respekten är kanske inte så stor.

Expressen kan man citera. Poängen är ju att även vissa ärliga EG-vänner inser att det kan gå åt helsike för er som är EG-vänner, om ni inte tar fakta på större allvar.

Anf. 42 HADAR CARS (fp):

Herr talman! Att Per Gahrton har så begränsade perspektiv skall inte innebära att svenska medborgare tvingas leva med gränskontroller mot Europa.

Fru statsrådet pekar här på att det är viktigt att vi kommer med i den inre marknaden. Jag instämmer i det. Att vi skall göra det redan den 1 januari 1993 är också viktigt. Jag delar även uppfattningen att EES är viktigt som ett medel att nå fram dit. Men om vi inte lyckas med det vi eftersträvar – för det kan ju ändå inträffa – måste vi kunna hitta en lösning som ger oss tillträde till den inre marknaden från den 1 januari 1993 även utan EES. Vi får alltså inte kasta ut barnet med badvattnet – och jag tror inte heller det är det som är statsrådets ambition.

Däremot tycker jag att det är synd att hon återfaller i den övermaga svenska inställning som man alltför ofta möter. I ett avsnitt i sitt svar säger Anita Gradin att vi skall tjäna som inspiratörer. Vi skall begära särlösningar i väntan på att ribban mot gemenskapen skall sättas lika högt som hos oss.

Det är som om vi inte hade någonting alls att lära av vad de andra har uträttat. *Vi* skall inspirera den, *vi* skall tvinga upp dem. Men de har i flera avseenden utvecklat system, tankar och metoder som är minst lika bra som de svenska. Tänk om vi skulle lära någonting om dem!

Hur är det t.ex. med våra bullernormer? Har inte vi avsaknad av sådana

normer jämfört med vad man håller på att införa, och har infört, i den europeiska gemenskapen? Hur är det med jämställdheten och lagar i det avseendet? Har inte EG utvecklat mera lagar? Vi bör ha en viss blygsamhet – det är egentligen bara det jag ville säga.

Gudrun Schyman staplar ord med hög fart, en mångfald av ord och åsikter om gemenskapen i Europa. Det blir en jättehög av oordnade tankar. Och så konstaterar hon att hon är trött, jättetrött, på att höra dem som talar om att det finns ett samband mellan framgångarna för EG och det demokratiska genombrottet i Östeuropa. Men det är precis vad som finns. Utan den styrka, den vaktslagning kring mänskliga rättigheter, kring frihet, demokrati och marknadsekonomi, kring uppbyggnad av en ekonomisk och politisk kraft, som EG innebär, hade man inte kunnat stå emot det tryck som kommunismen utövade under lång tid i Östeurpa; då hade människorna inte fått den chansen.

Herr talman! Per-Ola Eriksson talar om att de regeringskonferenser som skall äga rum i höst blir avgörande för om Sverige kan bli med i EG eller inte. Jag känner igen det där. På 70-talet talade man om Davignon och Werner. Det enda jag vet är att vi inte är med på de här konferenserna i höst – att vi inte där får vara med och påverka den framtid i Europa som också skall vara vår.

Anf. 43 PER-OLA ERIKSSON (c):

Herr talman! Dagens debatt kan ju för en del verka som ett eko av många tidigare debatter här i kammaren om EG-frågan. Gudrun Schyman staplar frågorna på varandra. Carl Frick och Per Gahrton söker problem och målar allt i svart. En del målar litet väl mycket i vitt.

Men till skillnad från pessimister är jag utvecklingsoptimist. Jag tror på Europas möjligheter, jag tror på de europeiska människornas vilja att gemensamt forma ett fredens och ett gemenskapens Europa. Det är i detta hela Europa som människor från olika länder skall kunna skapa sin framtid tillsammans, skapa möjligheter för samarbete och gemenskap.

Därför tycker jag att debatten om EG-frågan, eller vår roll i förhållande till det övriga Europa, i Sverige bör nyanseras och föras i något mer positiva termer. Världen blir ju mindre, avstånden krymper. Vi lever ju inte i en avskild vrå i den här delen av världen, utan vi är beroende av vår omvärld.

Som har sagts tidigare i den här debatten sker tre fjärdedelar av vår handel med EFTA- och EG-området. Vi har anledning att utveckla den handeln, och vi har också anledning att utveckla vår handel med Öst- och Centraleuropa, utan att vi för den skull stänger dörrarna till u-länderna. Jag tycker att deras situation också bör belysas och komma med i diskussionen när vi utvecklar Europafrågan.

Vi har en oerhört spännande tid framför oss. Ungdomen har under 80-talet fått möjligheter att resa och lära känna Europa. Nu ser vi framför oss möjligheter att arbeta var helst vi vill i det nya Europa. Vi får där möjlighet till kulturellt utbyte, vi får delta i gemensamma forsknings- och utvecklingsprojekt och vi kan – det är inte minst viktigt att poängtera – gemensamt göra någonting för att främja och förbättra vår miljö.

Arbetet med att utveckla det nya Europa är givetvis inte problemfritt. Det

är en lång väg att gå. Men alternativet är ju inte att stiga av från den process som pågår, alternativet är att vara med, och fortsätta.

Hadar Cars riktade sig till statsrådet som talade om inspiration. Han sade att vi inte skall vara så övermaga att vi tror att vi kan inspirera andra. Men jag tror att det gäller samma sak för Hadar Cars som för mig. När jag vill få folk att tycka som jag, försöker jag inspirera folk att göra det. Så gör nog också Hadar Cars när han är ute och missionerar om det liberala budskapet. Jag tycker att vi kan missionera ute i Europa om de frågor och värderingar som vi har. I detta inspirerande arbete är nog Hadar Cars beredd att delta.

Anf. 44 GUDRUN SCHYMAN (v):

Herr talman! Jag vill till Per-Ola Eriksson säga att anledningen till att jag staplar frågor är att jag sällan får några svar. Ju mer tiden går och ju mer EG utvecklas till mycket av det som vi inte vill vara med om, desto större blir anhopningen av frågor. Jag är medveten om att frågorna blir fler och fler, men de är inte mindre angelägna att ställa för det.

Också jag är optimist. Jag ställer inte upp på beskrivningen att vi som är kritiska mot EG skulle vara pessimister i vad gäller den europeiska utvecklingen, utvecklingen för freden eller en alleuropeisk säkerhetsutveckling. Det är att blanda ihop saker. Vi är kritiska mot EGs struktur, bristen på demokrati, överstatligheten och ambitionen att bli en ekonomisk, politisk och militär stormakt.

Vi i vänsterpartiet tycker precis som Anita Gradin att det är väldigt viktigt med ett EES-avtal, men vi har ett antal förbehåll för att vi skall kunna acceptera ett sådant avtal, nämligen att den svenska suveräniteten bibehålls, att riksdagen fortfarande har möjlighet att stifta lagar och att en mängd regler på arbetsrättens, socialpolitikens och miljöpolitikens områden kan bibehållas. Vi har punkt för punkt angett förutsättningarna för ett EES-avtal. Vi vill naturligtvis utveckla Sveriges frihandelsavtal med EG, gärna i form av ett EES-avtal, men under förutsättning att vi i Sverige själva har någonting kvar. Det tycker jag inte är att vara pessimistisk, utan snarare optimistisk.

Sambandet, Hadar Cars, mellan EG och öst vill jag beskriva på det här sättet: sambandet mellan Västeuropa och utvecklingen i Österuropa finns att hämta inom fredsrörelsen i Västeuropa. Denna internationella fredsrörelse har ständigt haft kontakt med illegala rörelser i Österuropa – fredsrörelserna, den kristna rörelsen, studentrörelserna – och de människor som har fått kämpa i det tysta under jorden. Dessa människor har fredsrörelsen i väst haft kontakt med och samma personer sitter i dag i de österuropeiska ländernas regeringar. Vi fortsätter att genom fredsrörelsen och den radikala politiska rörelsen ha kontakt med dessa personer. Där finns det ett klart samband.

När Margaretha af Ugglas säger att Svergie vill bli fullvärdig medlem i ett fredligt fritt Europa, blandar hon återigen ihop saker. Fullvärdigt medlemskap i EG ger till att börja med just den åskådarplats som hon inte vill att Sverige skall ha. Margaretha af Ugglas säger att utan rösträtt i det nya Europa kommer vi att hamna på åskådarplats. Ett medlemskap innebär att vi avsäger oss vår rösträtt i många frågor, eftersom EG-parlamentet inte har någon beslutanderätt. Då hamnar vi på åskådarplats. Men Margaretha af Ugglas och jag är fullständigt överens om att vi vill ha ett fredligt och fritt

Europa. EG är inte målet att nå detta, utan det är ESK-processen och den har inte med EG-medlemskap att göra.

Anf. 45 CARL FRICK (mp):

Herr talman! Det intressanta med Anita Gradins svar var att hon inte på ett vettigt sätt svarade på min fråga om sambandet mellan arbetslöshet och inflation. Vi måste utgå ifrån vad Guido Carli och pojkarna anser vara det viktiga i den ekonomiska unionens ekonomiska politik, nämligen att sätta prisstabiliteten före bekämpande av arbetslöshet. Detta ligger helt i linje med vad regeringen har uttalat i sin proposition. Det är viktigt att man gör klart för oss alla att här håller en mycket markant svängning på att ske i den inre svenska politiken. I sin anpassningsiver är man numera beredd att ge människorna på båten och i stället se till att de stora kapitalägarna tjänar ännu mer pengar. Det är naturligtvis därför som Sankte Pehr Gyllenhammar är så utomordentligt intresserad av att påverka regeringen i den riktning som han uppenbarligen har gjort under de hemliga rådslag som han har deltagit i – rådslag som ju av någon anledning inte protokollförs.

Vi i miljöpartiet är positiva till hela Europa, men då skall det också vara ett Europa som är demokratiskt. Att tala som Margaretha af Ugglas och Hadar Cars om Europa, när man i realiteten menar en sluten tredjedel av Europa som är klart odemokratiskt uppbyggt till sin struktur i alla sina beslutsprocesser, att kalla det för ett slags frihetens symbol är ett fruktansvärt hyckleri. Jag anser att det är en skam att i denna kammare tala på det sättet. Man arbetar enträget och villigt mot bättre vetande för att avdemokratisera Sverige och våra beslutsprocesser.

Trots allt har vi anledning att vara stolta över vad vi har åstadkommit i det här landet. Det är ingenting som man kan avfärda med ett penndrag. Det finns all anledning att stå upp inför svenska värderingar, svenska politiska erfarenheter och svensk kunskap om hur vårt land skall styras. Detta är en långsam, smygande och förrädisk process som många människor deltar i på ett sätt som de är djupt omedvetena om.

Man säger att svenskar är positiva till Europa. Ja, de är positiva till Europa, men säkert inte positiva till ett odemokratiskt Europa, om de finge veta vad det är fråga om. Därför är det så utomordentligt viktigt att regeringen och de politiska partierna här i landet ser till att det blir en god och fullödig debatt som genomlyser problemen med ett EG-medlemskap.

Man borde anordna en folkomröstning innan man förändrar grundlagen. Det står klart att det måste vidtas en grundlagsförändring innan man startar en förhandlingsprocess. Det är självfallet som Per Gahrton sade: Man kan inte starta en förhandlingsprocess som strider mot grundlagen. Det är häpnadsväckande att man vill trumfa igenom ett beslut som innebär att man uppmanar regeringen att göra någonting som inte stämmer med grundlagen. Det är utomordentligt upprörande.

Jag tror att den 11 december kommer att gå till historien som en av de stora skammens dagar för svensk demokrati, om det inte blir ett sådant beslut.

Anf. 46 MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Eftersom en frånvarande person har fått utstå många slängar i den här debatten vill jag ta honom i försvar. Det kan ju faktiskt tänkas att PG Gyllenhammar är patriot och att det är hans övertygelse att det är bra för Sverige att bli medlem i EG. Jag tycker att man borde tänka sig in i den tanken.

Ni som är negativa till EG är isolationister. Ni vill att Sverige skall fortsätta att sitta på åskådarplats utan rösträtt i det nya Europa, utan möjlighet att påverka den utveckling som, vare sig vi vill det eller inte, Sverige kommer att vara så oerhört beroende av, även i det svenska folkets vardag. Och ni tycker att Sverige skall fortsätta att sitta på åskådarplats!

Det är ett politiskt Europa som växer fram, och detta Europa vill vi moderater delta i. Vi vill kunna verka för våra idéer och diskutera dem med andra som har andra idéer. Men ni tycker att det är bra att sitta på åskådarplats. Jag vet inte vad ni är så rädda och ängsliga för. I Gudrun Schymans fall är det kanske kommunismens kollaps. Jag vet inte vad det beror på, men jag tycker att det är synd.

Ni borde säga ja till Europa och vara med och kämpa för era idéer i det nya Europa.

Anf. 47 Statsrådet ANITA GRADIN (s):

Herr talman! Ja, visst lever vi i en spännande tid. Vi som var unga när andra världskriget tog slut hoppades redan då att ett samarbete skulle utvecklas mellan alla länder, så att vi skulle kunna resa fritt och studera i varandras länder. Men vi blev djupt besvikna på grund av murar och det kalla kriget mellan öst och väst. Nu finns det möjligheter att forma ett medborgarnas Europa där vi kan samarbeta med alla. Den möjligheten skall vi ta vara på.

Visst, Carl Frick, skall vi vara stolta över vad vi har åstadkommit i Sverige. Men man måste också komma ihåg att det här lilla landet har varit framgångsrikt tack vare att vi är duktiga internationellt. Vi har åstadkommit många resultat i vårt internationella samarbete, inte bara med Europa utan också med andra delar av världen. Detta har gett resultat i vår ekonomiska utveckling.

Jag håller också med Gudrun Schyman om att det är mycket viktigt med en bred debatt. Vi försöker att åstadkomma det på olika sätt för att var och en av oss skall kunna skaffa sig en ståndpunkt när det gäller vad vi tycker om samarbete mellan EFTA och EG, vad ett medlemskap i EG kommer att innebära, vad har det för fördelar och nackdelar och vilka konsekvenser det får. Det är precis detta vi försöker åstadkomma. Vi har alla ett ansvar som medlemmar i ett politiskt parti och i olika folkrörelser. Mitt intryck är att debatten numera är mycket bred och att många är engagerade och gör egna skrifter, egna debattböcker m.m. Det tror jag är mycket viktigt.

Liksom Margaretha af Ugglas hoppas jag att vi i valrörelsen skall få en bred diskussion om Europafrågorna. På det sättet kan vi få väljarnas förtroende att fortsätta med detta arbete.

Hadar Cars, jag menade inget storsvenskt med det där uttrycket. Jag menade att jag i debatten ibland får en känsla av att vi skulle vara någon fattig

kusin från landet när vi diskuterar med EG eller övriga Europa. Det tycker inte jag. Jag tycker faktiskt att vi också har något att bjuda på. Det finns naturligtvis mycket som är intressant i andra länder som vi har att lära av. Jag tror att Hadar Cars har hört mig säga att det faktiskt går att äta andra länders krusbär och inte bara svenska, även om det är många som tror det. Det tror jag är mycket bra.

Slutligen vill jag säga till Per Gahrton att han skall lyssna på vad jag sade om hur vi försöker att lösa de olika frågorna på miljö- och hälsoområdet. Jag ser lösningar.

Anf. 48 HADAR CARS (fp):

Herr talman! Det här lilla landet har varit framgångsrikt, Anita Gradin, på grund av att vi har skickliga forskare, lärare, direktörer och anställda av alla slag och på grund av att vi har orörda naturtillgångar. En annan orsak är att vi har kunnat surfa på utvecklingen av en ekonomiskt framgångsrik och stor ekonomisk gemenskap.

Carl Frick beskrev Europa. Han sade att Västeuropa är odemokratiskt. Tyskland, Frankrike, Storbritannien, Italien, Holland, Belgien, Norge och Danmark är odemokratiska. Han talade om Västeuropa som odemokratiskt. De institutioner som Västeuropa har byggt upp och den europeiska gemenskapen – där man har ett direktvalt och folkvalt parlament och ministrar som företräder sina regeringar och som inte kan sitta en dag utan sina resp. länders tolerans – beskriver han som odemokratiskt. Det är en skandal att man skall behöva höra sådant i den svenska riksdagen.

Till Gudrun Schyman vill jag säga att jag har stor respekt för alla de liberaler, socialdemokrater, moderater och andra som under de långa, svåra åren besökte och höll kontakt med personer som kämpade för demokrati och frihet i Östeuropa. Grunden var självfallet att det fanns ett alternativ till kommunismen på västsidan. Utan det hade det inte varit lätt. Jag tycker dock att det känns konstigt att få den äreprisningen – inte bara av politiker, utan även av kyrkliga grupper och andra – ifrån just Gudrun Schyman. Hon representerar ett parti vars kontakter med Östeuropa under alla dessa år utgjordes av kontakter med dem som satt på härskarplatserna, med den kommunistiska ledningen av folkförtryckarna i Östeuropa. De rövslickarna, som hon representerade – jag vet inte om jag får använda så hårda ord, herr talman, jag får kanske ta tillbaka det – de personer från hennes eget parti som levde och agerade på ett sådant sätt i kontakt med Östeuropa, det är det partiet hon tillhör. Dem skäms jag över som svensk, och hon borde också kunna göra det och inte framhålla det här som något som hon har särskilt mycket heder av.

Tredje vice talmannen anmälde att Carl Frick anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Anf. 49 PER GAHRTON (mp):

Herr talman! Med Hadar Cars språkbruk kan man säga att Hadar Cars inte tycks kunna öppna munnen utan att sprida lögnaktig dynga när det gäller EG. Carl Frick sade inte att EG-länderna inte är demokratier. Han sade

att EG icke är en demokrati. Detta är ett empiriskt faktum som få i Bryssel ifrågasätter.

Margaretha af Ugglas, vi är inte emot Europa. Vi är för Europa. Därför är vi kritiska mot EG. EG är som bekant inte Europa.

Per-Ola Eriksson tycker att vi andra målar svart eller vitt. Det är då tryggt att få höra centerns kristallklara uppfattning om Europa och EG. Vad menar Per-Ola Eriksson när han talar om det nya Europa? Menar han EG, som så många andra som använder det uttrycket gör? Menar han i stället det Alleuropa som Olof Johansson brukar tala om och som vi också talar om? Det finns ett visst klarhetsunderskott i centerns uppfattning om EG. Det hade varit bra för oss alla om det hade kunnat utredas något tydligare.

Herr talman! Jag blir mer och mer övertygad om att det sätt som EG-vännerna driver den här debatten på, gör att Sverige med säkerhet inte kommer att bli EG-medlem. Jag är inte ensam om den uppfattningen. Det är intressant att Svenska Dagbladet, Dagens Nyheter, Expressen och många andra allt oftare varnar för att EG-vännerna tycks sakna probleminsikt. Vår allvarligaste kritik mot regeringen är att man saknar probleminsikt och att man inte redovisar för- och nackdelar och låter folket ta ställning. Man ger i stället en, som Svenska Dagbladet skriver, enfaldigt positiv EG-bild som om allting är mycket lätt. Som Expressen skriver, redovisar man inte stenarna på vägen, utan talar som om allt var hur lätt som helst.

Sverige kommer inte att bli EG-medlem. Det beror på att grundlagen omöjliggör ilfart. Grundlagar är till för att det skall gå långsamt. Jag tror att grundlagen till slut håller, trots att påfrestningarna från attackerna från dem som försöker sabotera är mycket hårda. Neutraliteten kommer till slut att göra medlemskap i en politisk union, som också har enad säkerhets- och försvarspolitik, omöjlig.

De trygghets- och miljöförluster som är oförnekliga som en följd av EG-anslutning, kommer att väcka svenska folket. Allt fler kommer att undra om det verkligen är värt priset, som de efter hand kommer att få klart för sig.

EGs nya järnridå gentemot Östeuropa kommer att medföra att även internationalister kommer att inse att EG inte innebär internationalism utan fästningar vid Atlant- och Medelhavskusterna som kommer att stänga ute östeuropéerna. Den panik som man blåser upp för att en del ryssar vill lämna sitt land är en av de mest motbjudande aspekterna på att Ryssland tydligen inte hör till Europa.

Anf. 50 GUDRUN SCHYMAN (v):

Herr talman! Jag vill säga till Anita Gradin att vi är överens om den svenska ekonomins beroende av den världsekonomiska situationen och kapitalets internationalisering. Kan vi också, Anita Gradin, vara överens om vissa förutsättningar för att ett EES-avtal över huvud taget skall bli verklighet, nämligen förutsättningen att ett sådant avtal skall acceptera vårt lands suveränitet och respektera den, i den meningen att riksdagens beslutsrätt över lagar och skatter och våra domstolars självständighet att döma inte överlåts till överstatliga och odemokratiska institutioner? Kan vi vara överens om att Sveriges grundlag respekteras? Kan vi vara överens om att ett EES-avtal inte får innebära försämringar av svenska fackliga rättigheter, ar-

betarskydds-, hälso- och miljölagar och sociala rättigheter? Jag skulle vilja ha ett klart besked om det även är Anita Gradins uppfattning om hur ett EES-avtal skall se ut.

Till Margaretha af Ugglas skulle jag vilja säga att jag delar hennes uppfattning. Jag tror nämligen också att P G Gyllenhammar tycker precis det som han säger. Jag är övertygad om att han talar för sin sak. Det ligger i hans intresse att Sverige blir medlem i EG. Ett medlemskap innebär att han kan göra vinster. Jag respekterar att han har den åsikten. Vad jag inte tolererar är när han går ut och talar i hela Sveriges befolknings namn i en allsmäktig viform. Han säger: Vi i Sverige behöver. Vi i Sverige arbetar för litet. Vi i Sverige är för mycket sjuka. Vi i Sverige behöver en hästkur som gör att vi kommer till rätta med ekonomin.

Jag känner inte igen mig i detta vi, jag behåller rätten att tala för mig själv med min egen röst. Det är en demokratisk rättighet. Jag hoppas att Margaretha af Ugglas är överens med mig om att det är en viktig sak.

Till Hadar Cars skulle jag vilja säga att han tar i så att han nästan kräks när han börjar tala om rövslickeri. Jag tycker att det vore klädsamt av en liberal i Sveriges riksdag att respektera alla politiska krafter i detta land. Jag tycker inte att Hadar Cars har någon anledning att dra dessa växlar på utvecklingen i Östeuropa. Framför allt tycker jag att han skall respektera alla politiska krafter i Sverige. Jag tycker att han skall respektera alla politiska krafter i det Östeuropa som i dag finns. Förutsättningen är att det är fråga om demokratiska partier, eller hur? Jag vill påstå att vi i vänsterpartiet är ett demokratiskt parti. Jag vill påstå att de radikala krafter som finns i det Östeuropa som vi kan se i dag, i form av t.ex. socialistiska partier, är demokratiska och respektabla krafter. Det är inte den allgörande marknaden som är demokrati, Hadar Cars. Demokrati är vi, och i den bemärkelsen är vi mer än bara Hadar Cars.

Tredje vice talmannen anmälde att Hadar Cars anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Anf. 51 PER-OLA ERIKSSON (c):

Herr talman! Jag vill till Per Gahrton säga att på samma sätt som Olof Johansson talar jag om hela Europa. I detta hela Europa ingår EG. EG är en del av Europa. Och om EG kan utvecklas till att bli ett alleuropeiskt instrument, på ett sätt som vi från centerns sida sedan många år har talat om, då är ju glädjen så mycket större. Men till skillnad från Per Gahrton säger jag inte alltid nej så fort bokstäverna E och G kommer på tapeten.

Jag tycker att det finns skäl att säga att det har tänts ett ljus av hopp i det Europa som har varit så splittrat och så härjat under många årtionden. Det har tänts ett ljus av hopp att skapa detta fredens gemensamma Europa som vi alla önskar. Detta ljus lyser litet starkare efter den 9 november i fjol, efter det att demokratiseringsprocessen inleddes i Öst- och Centraleuropa.

Det har i den här debatten visat sig, vilket vi även kan märka ute i samhället när vi är på olika sammankomster och när vi talar med släktingar, grannar och vänner, att det finns ett informationsbehov av vad EG betyder för Sverige, vad Sverige betyder för EG, och vad Sverige kan betyda för hela

Europa. Därför kommer centerpartiet att föreslå att vi anordnar en brett upplagd informationskampanj om EG och Sverige, efter precis samma mönster som vi en gång i tiden hade statliga resurser till att informera om energifrågorna inför folkomröstningen om kärnkraften. På samma sätt behöver vi en brett upplagd informationskampanj där vi från riksdagens sida medverkar genom att ställa resurser till förfogande, så att partier och folkrörelser kan få tillgång till information och så att vi kan sprida kunskap om vad Sveriges relationer till övriga världen betyder.

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § Meddelande om svar på interpellation 1990/91:67

Anf. 52 TREDJE VICE TALMANNEN:

Jag har fått fatta beslut om att interpellationsdebatten som helhet därmed också är avslutad. Orsaken är att debatten med anledning av den nyss diskuterade interpellationen har tagit längre tid än beräknat. Statsrådet Anita Gradin har andra åtaganden som hon måste fullgöra och är förhindrad att nu besvara interpellation nr 67. Den kommer att besvaras vid ett senare sammanträde.

7 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades

Motionerna

med anledning av prop. 1990/91:46 Nya omprövningsregler vid uppbörd av inkomstskatter och socialavgifter m.m.

1990/91:Sk20 av Bo Lundgren m.fl. (m)

1990/91:Sk21 av Görel Thurdin m.fl. (c)

8 § Anmälan om interpellation

Anmäldes att följande interpellation framställts

den 15 november

1990/91:94 av *Lena Öhrsvik* (s) till statsrådet Bengt Lindqvist om socialt utsatta barn:

Vi har nyligen fått höra att svenska barn mår bäst i världen. Det är ett mycket gott betyg på vår välfärd.

Tyvärr finns det ändå barn som far illa, som vi inte når och inte förmår hjälpa. Detta får vi inte blunda för.

Vi vet att det finns socialt utsatta barn och ungdomar som innan de är myndiga döms till fängelsestraff eller som hamnar i missbruk eller i annat självfientligt beteende.

En rad frågor infinner sig. Vilka fel har vi gjort? Kan vi från samhällets sida verkligen inte komma in och stödja dessa barn tidigare?

Givetvis är en utvecklad generell välfärdspolitik av grundläggande betydelse. Vi borde dock göra mer. Har vi inte möjlighet att positivt särbehandla dessa barn, på samma sätt som vi gör exempelvis med barn med fysiska handikapp?

Jag kan tänka mig att socialarbetare på mödra- och barnavårdscentral skulle kunna göra betydande förebyggande insatser. Jag kan även tänka mig att förstärkt föräldrautbildning skulle ha ett stort värde. Brottsförebyggande rådet (BRÅ) har också föreslagit elevassistenter i skolan. Vi har redan nu en god heltäckande lagstiftning och detta är möjligt redan inom ramen för denna, bra exempel finns på olika håll.

Självfallet är det också en fråga om resurser, delvis också om olika huvudmän. Den som investerar ser inte alltid resultatet i form av mindre utgifter för vård, arbetsmarknadsåtgärder, sjukförsäkring, minskat produktionsbortfall m.m. En omfördelning av resurserna, så att effekterna av de olika åtgärderna blir tydligare för dem som arbetar med dem, kanske är nödvändig.

Mot bakgrund av detta vill jag fråga biträdande socialministern:

1. Hur skall vi från samhällets sida bättre stödja socialt utsatta barn?
2. Räcker nuvarande lagstiftning?
3. Kan vi nå längre genom att fördela resurserna annorlunda?

9 § Anmälan om frågor

Anmäldes att följande frågor framställts

den 15 november

1990/91:186 av *Knut Wachtmeister* (m) till statsrådet Erik Åsbrink om bilersättningar:

Skatteavdraget för färd i tjänsten med egen bil är 12 kr./mil. Överstiger ersättningen 25 kr./mil skall arbetstagaren skatta för mellanskillnaden medan arbetsgivaren enligt riksskatteverket skall betala arbetsgivaravgift på *hela* beloppet.

Avser statsrådet föreslå någon ändring i denna uppenbara skevhet?

1990/91:187 av *Mariana Wallin* (fp) till socialministern om försäkringskassorna och det s.k. ohälsotalet:

Regeringen har deklarerat att det s.k. ohälsotalet skall sänkas under de närmaste åren. Ambitionen är att under fem år sänka ohälsotalet med tio dagar. En betydande resurs som konkret skulle arbeta med denna uppgift var de tjänstemän vid försäkringskassorna som i samband med införandet av sjuklönen blev frigjorda från nuvarande arbetsuppgifter. Sjuklönereformen skulle frigöra ca 2 300 tjänstemän vid försäkringskassorna.

Regeringen har dock aviserat att sjuklönereformen inte skall genomföras. Så denna resurs är inte längre disponibel i samband med arbetet att sänka ohälsotalet. Regeringen har i propositionen 1990/91:59 om vissa ändringar i sjukförsäkringen m.m. föreslagit olika ändringar i sjukersättningen. De förslag regeringen har föreslagit har den nackdelen att de enligt riksförsäkringsverket ställer krav på nya personella resurser hos försäkringskassorna. Dessa två faktorer, ingen genomförd sjuklönereform och nya regler för sjukersättning, medför att det inte blir några resurser över hos försäkringskassorna för att sänka ohälsotalet.

Med anledning av det ovan anförda vill jag ställa följande fråga:

Vilka initiativ avser regeringen att vidta för att försäkringskassorna skall få reella möjligheter att medverka till att sänka ohälsotalet?

1990/91:188 av *Lennart Brunander* (c) till industriministern om tekostödet:

Riksdagen har på regeringens förslag beslutat anslå medel för industripolitiska åtgärder för svensk tekoindustri under en treårsperiod. Detta påpekade industriministern i en interpellationsdebatt med mig den 9 november.

Budgetåret 1989/90 anslogs 85 milj. kr. via statens industriverk. Tre veckor före budgetårets utgång, den 7 juni 1990, beslutade regeringen utan riksdagens hörande att av ingående reservationer den 1 juli 1989 får 26 milj. kr. ej disponeras.

Enligt vad jag fått veta så kommer 5,9 milj.kr. från budgetåret 1988/89. Mellanskillnaden, dvs. 20,1 milj.kr., har redan varit intecknad av olika bidragsbeslut under budgetåret. Konsekvensen av regeringens åtgärd har alltså blivit en ren likviditetsindragning för SIND inom branschprogram teko med 20,1 milj.kr. Åtstramningseffekten blir kännbar under innevarande budgetår och till stort men för de tekoföretag som planerat söka stöd för bl.a. rationaliseringsinvesteringar och exportstöd. Det är anmärkningsvärt att regeringen gör så här i det värsta krisläget för svensk teko och tekosysselsättning på många år.

På vilka grunder undanhåller regeringen genom sitt beslut 20,1 milj.kr. av det tekostöd riksdagen tidigare beslutat om både vad gäller storleksordning och huvudsakliga användningsområden?

1990/91:189 av *Elisabeth Fleetwood* (m) till statsrådet Göran Persson om objektiv skolundervisning:

Vilka åtgärder avser skolministern vidta för att tillförsäkra våra elever en objektiv undervisning?

1990/91:190 av *Elisabeth Fleetwood* (m) till justitieministern om kvinnojourerna:

Antalet förföljda och misshandlade kvinnor i Sverige ökar. För dessa utgör kvinnojourerna en tillflyktsort och ett nödvändigt stöd i en ofta katastrofal situation. Enligt uppgifter från socialstyrelsen skulle kvinnojourernas verksamhet, om den bekostades av kommunerna själva, uppgå till 50

milj.kr. I dag lämnas ett totalt stöd om 12,5 milj.kr. I flera kommuner hotas verksamheten av nedläggning.

Vilka åtgärder avser justitieministern vidta från statens sida för att förmå våra kommuner att säkerställa kvinnojourernas verksamhet?

10 § Kammaren åtskildes kl. 15.07.

Förhandlingarna leddes
av förste vice talmannen från sammanträdets början t.o.m. 5 § anf 34 (delvis)
och
av tredje vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

TOM T:SON THYBLAD

/Gunborg Apelgren

Innehållsförteckning

Torsdagen den 15 november

1 § Justering av protokoll 1
2 § Svar på interpellation 1990/91:42 om glasbruket i Hammar 1
Miljöminister Birgitta Dahl (s)
Karl-Erik Persson (v)
Sören Norrby (fp)
Håkan Strömberg (s)
Lars Norberg (mp)
3 § Svar på interpellation 1990/91:61 om effekterna av Tjernobyl-olyckan 11
Miljöminister Birgitta Dahl (s)
Annika Åhnberg (v)
Hadar Cars (fp)
4 § Svar på interpellation 1990/91:64 om höjning av skrotnings-premier för att minska skadliga bilavgasutsläpp 19
Miljöminister Birgitta Dahl (s)
Olle Östrand (s)
Anders Castberger (fp)
Sören Norrby (fp)
5 § Svar på interpellation 1990/91:4 om Sverige och EG 26
Statsrådet Anita Gradin (s)
Per Gahrton (mp)
Hadar Cars (fp)
Per-Ola Eriksson (c)
Gudrun Schyman (v)
Carl Frick (mp)
Margaretha af Ugglas (m)
6 § Meddelande om interpellation 1990/91:67 46
Tredje vice talmannen
7 § Bordläggning 46
8 § Anmälan om interpellation
1990/91:94 av Lena Öhrsvik (s) om socialt utsatta barn 46
9 § Anmälan om frågor
1990/91:186 av Knut Wachtmeister (m) om bilersättningar . . . 47
1990/91:187 av Mariana Wallin (fp) om försäkringskassorna och det s.k. ohälsotalet 47
1990/91:188 av Lennart Brunander (c) om tekostödet 48
1990/91:189 av Elisabeth Fleetwood (m) om objektiv skol-undervisning 48
1990/91:190 av Elisabeth Fleetwood (m) om kvinnojourerna . 48

gotab 97374, Stockholm 1990